

Forslag til en forvaltningsplan
for bevarelsen af

rød glente
Milvus milvus

i Danmark

af Michael Borch Grell

DANSK ORNITOLOGISK FORENING

Januar 2003

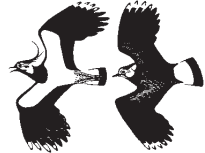
Forslag til en forvaltningsplan for bevarelsen af rød glente *Milvus milvus* i Danmark.

Forfatter: Michael Borch Grell

Bedes citeret: Grell, M. B. 2003: Forslag til en forvaltningsplan for bevarelsen af rød glente *Milvus milvus* i Danmark. Dansk Ornitologisk Forening.

ISBN-nr. ISBN 87-90310-44-6

Udgiver: Dansk Ornitologisk Forening

Tryk: Narayana Press, Gylling

Udgivet med økonomisk støtte fra

Prins Joachims og Prinsesse Alexandras Fond
A. P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal
Corrit Fonden
Lemvigh-Müller Fonden
Aage V. Jensens Fonde

Kan rekvireres hos: Dansk Ornitologisk Forening
Vesterbrogade 138-140
1620 København V
Tlf: 33 31 44 04
E-mail: dof@dof.dk

Forside: Rød glente *Milvus milvus* (John Larsen).

Når børn på landet i 1800-tallet så en glente
råbte eller sang de for at skræmme den bort
(talrige lokale versioner):

*Flyv, flyv glente!
Tag ingen af mine,
de er så små!
Flyv hen til præsten,
han har store grå!*

(1820, jf. Brøndegård 1985)

Også vejret kunne der tages varsler på efter
glentens flyvemåde

*“Der kan ventes regn når glenten skriger meget
og uvejr hvis den flyver ned i gården;
men ‘svinger’ den, får vi godt vejr”.*

(Brøndegård 1985)

INDHOLD

1. SAMMENFATNING 2
2. INDLEDNING 4
Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle 4
Tak 5
3. UDBREDELSE 6
International og national klassificering 6
4. UDBREDELSE OG BESTANDSUDVIKLING
I DANMARK 8
Udbredelsen i 1800-tallet 9
Genindvandringen i 1970'erne 10
5. BESTANDSUDVIKLINGEN
REGIONALT I DANMARK 12
Sydøstjylland 12
Århus Amt 12
Nordjylland 13
Sjælland 14
Lolland-Falster-Møn 14
Fyn 14
Bornholm 15
6. MONITERINGEN AF RØD GLENTE
I 2001-02 16
Undersøgelsesmetode 16
Resultater af monitoringen 17
7. BESTANDSUDVIKLINGEN I
3 NABOLANDE 19
Sverige 19
Tyskland – med særligt fokus på
Slesvig-Holsten 20
Storbritannien 22
Ynglehabitat 23
Fourageringsadfærd og føde 27
Ynglebiologi 29
Forstyrrelse 32
Mortalitet og dødsårsager 33
Trækforhold, ringmærkning og
overvintring 34
9. DISKUSSION 38
Lav dansk ynglesucces og
ungeproduktion 38
Forfølgelse og forgiftninger 39
Konflikter med vildtudsætning
og hønsehold 40
Ny tilbagegang og bekæmpelse
i Sydeuropa 40
Hvor mange glenter er der plads til
i Danmark? 42
10. KONKLUSION 43
11. ENGLISH SUMMARY 44
12. REFERENCER 45

I. SAMMENFATNING

Dansk Ornitologisk Forening gennemførte i 2001-02 en målrettet kortlægning af den danske ynglebestand af rød glente *Milvus milvus*. Formålet var at opnå et så præcist kendskab til størrelsen af den aktuelle ynglebestand som muligt, at lokalisere rederne, samt at gennemføre en registrering af trusler og ynglehabitater. Feltarbejdet blev gennemført ved hjælp af ca. 20 frivillige observatører organiseret gennem et netværk af regionale koordinatører, der primært bestod af erfarne rovfugletællere fra foreningens rovfuglegruppe. Der registreredes 17 henholdsvis 18 par med rede og herudover 4-5 mulige ynglepar. Dermed er den aktuelle ynglebestand af rød glente reduceret med 25% siden begyndelsen af 1990'erne, hvor 25-30 par ynglede.

Den danske tilbagegang er i markant kontrast

til udviklingen i bl.a. Skåne og Storbritannien, hvor ynglebestandene er vokset gennem mange år, og fortsat vokser.

Undersøgelsen er suppleret med litteraturstudier og med en bearbejdning af ældre registreringer af dødfundne røde glenter 1980-2002. I den 23-årige periode er der registreret overraskende mange døde glenter herhjemme. De fleste er døde som følge af parathionforgiftning, men der er også eksempler på skudte fugle. For halvdelen af individerne kendes dødsårsagen ikke. Disse fugle er ofte fundet døde under omstændigheder, der tyder på, at dødsfaldet er sket som følge af forgiftning eller sekundærforgiftning. Anti-blodkoagulerende muse/rottegifte er i søgelyset som mulig årsag til disse forgiftninger.

På baggrund af undersøgelsen foreslår Dansk Ornitologisk Forening følgende initiativer til, hvordan der kan opnås en bedre beskyttelse af den røde glente i Danmark:

- Der anvendes tilsyneladende fortsat parathion i forbindelse med bekæmpelse af såkaldt skadevoldende vildt og ved vildtpleje her i landet, selv om giftstoffet har været ude af handlen i en årrække. De relevante danske myndigheder bør derfor hurtigst muligt implementere det totalforbud mod parathion, som nu tiltrædes endeligt af Europa-Kommissionen. Det er et vigtigt ansvar for de danske myndigheder hurtigst muligt at bekendtgøre dette forbud på en utvedtydig og iøjnefaldende måde til relevante målgrupper, herunder minkavlere, fasanopdrættere, skytter, jægere, hønseholdere, dambrugsejere, skovfogeder, skovejere og landmænd.
- For at undgå forgiftning bør der indføres et forbud mod anvendelse af muse- og rottegift i

naturen, skove mm., dvs. i mere end 25 m's afstand fra bygninger og tekniske anlæg. Forbuddet bør følges op af en målrettet informationskampagne om glentens problemer og mod u hensigtsmæssig anvendelse af muse/rottegifte rettet mod de ovenfor nævnte målgrupper. Vildtforvaltningsskoler og skovskoler bør gerne tænkes med ind i denne sammenhæng.

- Der er brug for at få skabt klarhed over dødsårsagerne for de mange omkomne glenter. Myndighederne bør derfor opretholde et beredskab, som kan modtage og håndtere dødfundne glenter (og andre rovfugle) veterinærmæssigt forsvarligt, og som sikrer, at fuglene analyseres for indhold af parathion og beslægtede gifte, samt for muse/rottegifte (især de nye antiblodkoagulerende rodenticider). Resultaterne skal løbende offentliggøres, gerne på databaseform via internettet.

- DOF anbefaler endvidere, at miljømyndighederne i samarbejde med veterinærmyndighederne, fx gennem et flerårigt projekt, registrerer og undersøger alle dødfundne glenter (og evt. visse andre rovfuglearter) og efterfølgende bearbejder data for på et videnskabeligt grundlag at få klarlagt dødsårsagerne.
- Dansk Ornitologisk Foreningen opfordrer Miljøministeren til snarest muligt at få rettet op på forsømmelsen med den manglende udpegning af passende beskyttelsesområder for rød glente. På baggrund af nærværende udredning kan foreningen udpege følgende 5 centrale kerneområder for arten, der snarest bør omfattes af EF-fugledirektivets beskyttelsesbestemmelser: 1) Elling Plantage med omgivelser vest for Frederikshavn (Nordjyllands Amt), 2) Redeskovene i det centrale sydøstjyske kerneområde mellem Vojens-Haderslev-Kolding-Vamdrup-Vojens (Vejle og Sønderjyllands amter), 3) Rise skov ved Aabenraa (Sønderjyllands amt), 4) Vork Bakker og andre skove ved Vejle Å mellem Egtved og Vejle (Vejle Amt), samt 5) Skov ved Merringgård og Gesager Å mellem Løsning og Korning (Vejle Amt). I disse områder bør myndighederne bakke en aktiv forvaltning af arten op, så ynglebetingelserne fremmes, og så de alvorligste trusler fjernes.
- De danske myndigheder bør i EU-regi udøve diplomatisk pres på lande som Spanien, Portugal og Frankrig, så der i disse lande tages mere effektive skridt til at stoppe den omfattende illegale rovfuglebekæmpelse, og så musegifte ikke (legalt) anvendes på en måde, der helt åbenbart indebærer betydelige naturbeskyttelses-mæssige problemer for den røde glente, og andre fredede rovfuglearter.
- På baggrund af de nye oplysninger om en massiv bekæmpelse af overvintrende glenter i vinterkvarteret foreslår DOF, at vi iværksætter en lidt mere offensiv forvaltning af arten herhjemme. Foreningen har på eget initiativ påbegyndt et pilotprojekt med fodring af glenter på udvalgte lokaliteter i yngleområderne. Formålet er at undersøge, om glenter, der gennem fodring tilskyndes til at overvintre i Danmark – efter skånsk forbillede – skaber grundlag for en mere stabil og en mere reproduktionsdygtig dansk ynglebestand. Ved at nogle af de danske ynglefugle ændrer adfærdsmønster, og forbliver her i landet om vinteren, opnår vi forhåbentlig at eliminere de negative påvirkninger, som trækfuglene udsættes for i vinterkvarteret og under trækket.
- Det er vigtigt at videreføre en overvågning af rød glente. Da arten måske får en højere prioritering af myndighederne i forbindelse med de nye bevaringsmålsætninger for truede arter på EU-direktiverne, er det oplagt, at myndighederne og DOF etablerer et samarbejde herom. Overvågningen bør som minimum rumme en indsamling af data om antal ynglepar, redernes placering, ynglesucces, fejlslagne yngleforsøg, døde fugle og trusler. De bedste resultater opnås ved, at der stilles midler til rådighed til kørselsgodtgørelse for de involverede feltobservatører og til central koordination, således at det kan sikres, at dataene samles centralt, og der sker en kvalitetssikring og en årlig resultatopgørelse.
- Det er også vigtigt, at der fortsat sikres en god kontakt med skovejerne omkring beskyttelsen af rederne. Netværket af lokale observatører, der er etableret i 2001-02, bør derfor understøttes og videreføres.
- Det kan overvejes, at iværksætte en præmieringsordning (fx efter samme model som anvendt af DOF ved ørne- og hedehøgeværter), således at skovejere, der kan præstere udfløjne kuld, præmieres, og samtidig bør begivenheden udnyttes til at oplyse om arten og dens problemer i lokalsamfundet.

2. INDLEDNING

Rød glente *Milvus milvus* var tidligere en almindelig ynglefugl i det danske landskab. Som "Nordens grib" patruljerede glenten i 1800-tallet over marker og enge, hvor den nød godt af selvdøde dyr og andet affald, der blev smidt på møddingerne ved gårdene. Men den hårdhændede bekæmpelse af rovfuglene fra omkring midten af 1800-tallet fik som resultat, at glenten blev udryddet som dansk ynglefugl i løbet af få årtier. En vellykket beskyttelse i vore nabolande førte glædeligvis til glentens tilbagevenden til Danmark i begyndelsen af 1970'erne.

Det åbne danske landskab domineret af marker og småskove er et velegnet levested for rød glente og burde kunne rumme måske 500 ynglepar. Det er dog langt fra tilfældet. Fra genindvandringen og frem til 1995 voksede bestanden kun ganske langsomt. Herefter er der mod forventning sket en tilbagegang. I Sydsverige er glente-

bestanden i den samme periode mangedoblet til nu ca. 1000 ynglepar, og her vokser bestanden fortsat. Der er imidlertid kun et begrænset kendskab til, hvorfor glenten klarer sig så dårligt herhjemme.

Derfor besluttede Dansk Ornitologisk Forenings Arbejdsgruppe for Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY) i 2001 at iværksætte en 2-årig målrettet registrering af vore ynglepar af rød glente med det formål 1) at opnå et mere præcist kendskab til ynglebestandens aktuelle størrelse og ynglesucces, 2) at opnå øget kendskab til glentens danske ynglehabitater og 3) at opnå bedre kendskab til de trusler, som glenten er udsat for. Resultaterne af undersøgelsen indgår i denne forvaltningsplan.

Forvaltningsplanen for rød glente er udarbejdet som et led i Dansk Ornitologisk Forenings Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle.

Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle

Dansk Ornitologisk Forening påbegyndte i 1998 et landsdækkende overvågningsprojekt med det formål at opnå den bedst mulige indsamling af yngledata om godt 50 sjældne ynglefugle. Projektet dækker de rødlistede arter, hvis samlede ynglebestande er på under 100-150 par eller som yngler på færre end 10 lokaliteter. Et vigtigt formål med projektet er, at det skal medvirke til at fremme bevaringen af vore truede og sjældne ynglefugle ved at udarbejde forvaltningsplaner for de mest truede arter. Ca. 45 frivillige artskoordinatorene står for selve dataindsamlingen. De udgør sammen med en projektstyregruppe DATSY – DOF's Arbejdsgruppe for Truede og Sjældne Ynglefugle. Artskoordinatorene funge-

rer dels som kontaktperson for de feltornitologer og andre, der registrerer sjældne ynglefugle i naturen, og de opsøger i den forbindelse aktivt relevante data i det feltornitologiske miljø. Nogle varetager selv overvågningen af den art, de er koordinator for. Resultaterne af dataindsamlingen offentliggøres i en årlig rapport i Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift. Projektets baggrund, resultater og arbejdsmetoder er nærmere beskrevet heri (fx Grell 2002). DATSY har indtil videre produceret forvaltningsplaner for arterne hvid stork (januar 2000), hjejle (januar 2002) og toplærke (oktober 2002).

Projektet støttes økonomisk af Aage V. Jensens Fonde.

(John Larsen)

Tak

Først og fremmest skal Per Bomholt takkes varmt for sin helhjertede opbakning til arbejdet og for at have stillet sin erfaring og en stor mængde ældre data til rådighed for denne forvaltningsplan. En stor tak skal også rettes til Henning Heldbjerg for hjælp med bearbejdning af de indsamlede data og udarbejdelsen af figurer og tabeller. Begge hjalp ligeledes med kommentering af manuskriptet.

For deres engagerede indsats som områdekoordinatorer og feltobservatører tilfalder der en særlig tak til: Freddy Jensen & Oluf Lou (Bornholm), Henrik Brænder, Anders Roel & Gert Hjembæk (Vestsjællands Amt), Steen Kjær Jensen & Finn Eriksen (Fyn), Knud Fredsøe & Kurt Storgård (Sønderjylland), Lars Fenger Nielsen & Tommy Kaae (Vejle Amt), Peter Lange, Lars Ulrich Rasmussen, Flemming H. Nielsen & Verner Frandsen (Århus Amt) samt Jan Tøttrup Nielsen, Svend Erik Frandsen, Einar Flensted-Jensen, Kenneth B. Christensen, Hans Christophersen, Torben Nielsen og Tscherning Clausen (alle fra Nordjylland). Jan Tøttrup Nielsen stillede endvidere et stort upubliceret materiale fra en 10-årig undersøgelse af føderester ved de nordjyske reder til rådighed for projektet.

Jan Drachman, Knud N. Flensted, Benny Génsbøl, Hans Erik Jørgensen, Christian Hjorth, Jan Tøttrup Nielsen og Stefan Pihl takkes alle for kommentering af manuskriptet, og Aase Møller for korrekturlæsning af samme.

For supplerende oplysninger og anden bistand takkes Preben Ravn (Haderslev), Hans Peter Juhl (Sommersted), Troels Monrad (Vejle), Jørgen Terp Laursen (Århus), Steen Flex (Mørkøv) og Lars Malmberg (Storstrøms Amt).

Følgende udenlandske kollegaer takkes for faglige diskussioner og udveksling af oplysninger: Per Olof Andersson, Thomas Grünkorn, Nils Kjellén, Ubbo Mammen og Umberto Gallo Orsi. Zoologisk Museums Ringmærkningscentral takkes for at have stillet arkivmateriale om ringmærkning og genfund til rådighed for projektet.

Aage V. Jensens Fonde, A. P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal, Corrit Fonden, Lemvigh-Müller Fonden samt Prins Joachims og Prinsesse Alexandras Fond takkes varmt for deres økonomiske støtte, der gjorde det muligt at gennemføre projektet.

3. UDBREDELSE

Verdensbestanden af rød glente er koncentreret i Europa. Uden for Europa findes der kun en snes ynglepar i Marokko samt nogle få ynglepar på de KapVerdiske Øer (en særlig race) og i Mellemøsten (Blair & Hagemeyer 1997, Cramp et al. 1980, Glutz von Blotzheim et al. 1971). Rød glente forekommer talrigest i Syd- og Centraleuropa, og er mere fåtallig i Sydøst- og Østeuropa, hvor den yngler med aftagende hyppighed mod nord til det sydlige Baltikum. De nordligste ynglebestande findes i Skotland, Danmark og Sverige. I Norge, Finland og Estland yngler arten ikke (men arten yngede dog frem til slutningen af 1800-tallet med få par i Sydnorge).

Den samlede verdensbestand er senest opgjort til 18.000–24.000 ynglepar, heraf halvdelen (9.000–12.000 par) i Tyskland (Carter 2001, Mammen & Opitz 2000, Kostrzewa & Speer 2001). Tyskland, Frankrig og Spanien huser tilsammen 80% af bestanden (tabel 1).

Glenten var en almindelig ynglefugl i det meste af Europa frem til midten af 1800-tallet, hvor bekæmpelsen af rovfluglene tog fart. I løbet af nogle få årtier blev bestanden omkring århundredeskiftet markant reduceret og i flere lande blev glenten helt udryddet (bl.a. Norge, England, Skotland, Belgien, Østrig, Tjekkiet og Danmark). Glenten var et nemt offer, fordi den er ganske tilidsfuld og under sin fødesøgning hyppigt optræder ved gårde og landsbyer. Små mere eller mindre isolerede delbestande overlevede først og fremmest i tyndt befolkede og vanskeligt tilgængelige egne, hvor ynglebetingelserne imidlertid ofte ikke var optimale – fx i Wales (Carter 2001).

International og national klassificering

Som følge af den markante bestandstilbagegang og indskrænkningen af udbredelsesområdet over hele Europa i forrige århundrede blev glenten

frem til 1970'erne anset for at være globalt truet på europæisk og dermed på verdensplan. Da fredningen af arten herefter blev effektiv i de fleste lande, begyndte bestanden atter at tiltage.

Ved en ny klassificering af de europæiske fugles status i midten af 1980'erne blev rød glente således kategoriseret i gruppen af arter, hvis bestande var stabile eller i fremgang (Tucker & Heath 1994). Den markante tilbagegang, der er registreret i en række syd- og centraleuropæisk lande efter 1995, har imidlertid ført til ønsket om, at den røde glentes fredningsstatus bør nyvurderes (Kostrzewa & Speer 2001, Umberto Gallo Ossi, pers. medd.). Det vil under alle omstændigheder ske i forbindelse med BirdLife Internationals nye Birds in Europe-II projekt, hvor alle de europæiske fuglearters aktuelle status skal vurderes efter de nye internationale IUCN rødlistekriterier.

Rød glente er endvidere en liste-1 art på EU's fuglebeskyttelsesdirektiv (79/409/EEC af 2. april 1979), og den danske stat er dermed forpligtet til at yde en særlig beskyttelse med henblik på at sikre artens overlevelse og reproduktion, navnlig gennem en udpegning af særligt beskyttede levesteder for arten (Rasmussen 1999, Jensen 1995). Den danske stat har dog endnu ikke udpeget beskyttelsesområder for rød glente. Endelig er arten medtaget på Bern- og Bonn-konventionens lister.

Den røde glente er på den danske rødliste fra 1997 kategoriseret som 'sjælden'. Kriteriet tildeles arter med så små eller få bestande, at de er særligt følsomme over for tilfældige menneskeskabte eller naturlige svingninger samt uagtsomhed (Stoltze & Pihl 1998). Den danske rødliste over truede arter er i øjeblikket under revision. Alle arterne vil blive nyvurderet efter regionalt tilpassede IUCN rødlistekriterier (Wind upubl.). Det kan forventes at glenten efter den nye klassificering opgraderes i en ny rødlistekategori, som en mere truet art.

Table 1: Oversigt over bestandsstørrelse og udviklingstendenser for verdensbestanden af rød glente.

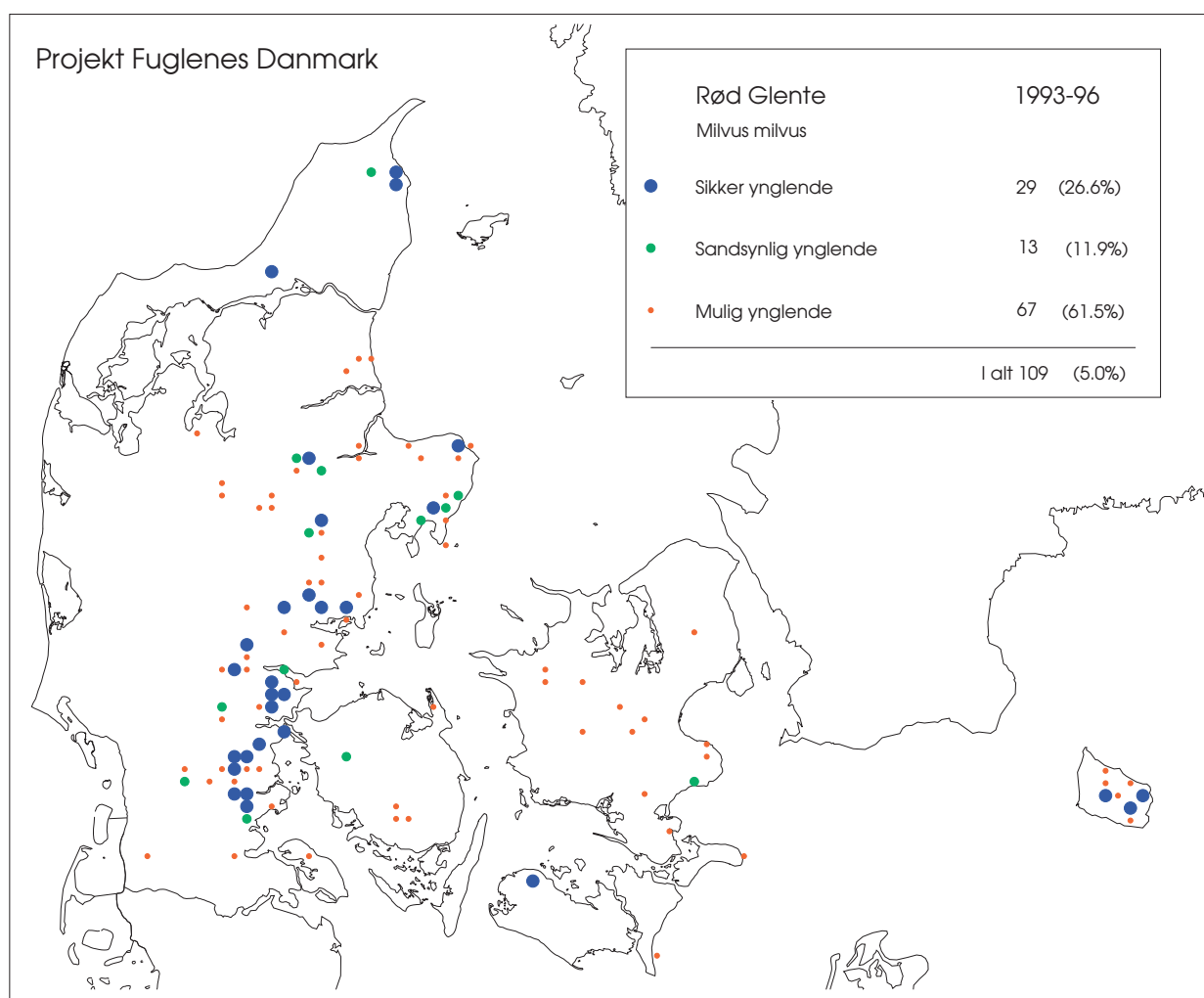
Symboler: Fremgang (+), tilbagegang (-), uændret/usikkerhed: (o, ?, ?+, -?, o/-, o/+)

	Antal ynglepar		År	Tendens	Reference
	Min	Max			
Belgien	50	60	1995	+	Carter (2001)
Cap Verde	0	3	1996-97	-	Carter (2001)
Danmark	17	22	2001-02	-	Denne undersøgelse
England	128	131	2000-01	+	Carter (2001)
Frankrig	2.250	4.200	1995	0/-	Carter (2001)
Holland	0	5	1995-99	+	Carter (2001)
Hviderusland	8	10	1990	-	Carter (2001)
Italien	220	250	1995-99	+	Carter (2001)
Jugoslavien	5	10	uden år	-	Carter (2001)
Kanariske øer	0	0	1970'erne	Uddød	Carter (2001)
Korsika	100	180	1985-89	0/+	Carter (2001)
Kroatien	2	5	uden år	0	Heath et al. (2000)
Lettland	0	3	1985-89	-	Carter (2001)
Litauen	0	3	1985-89	-	Carter (2001)
Luxemburg	46	46	1997	+	Carter (2001)
Mallorca	27	27	1995	-	Carter (2001)
Menorca	4	4	1998	-	J.M. Thiollay pers. medd.
Moldavien	1	1	1990	?	Carter (2001)
Marokko	10	100	1980-85	-?	Carter (2001)
Polen	650	700	1995-99	+	Carter (2001)
Portugal	50	100	2001-02	-	SPEA in press.
Rumænien	15	20	1995	+?	Carter (2001)
Rusland	0	50	uden år	?	Heath et al. (2000)
Skotland	44	44	2001	+	D. Orr-Ewing in litt.
Slovakiet	10	20	1990-95	-	Carter (2001)
Spanien	3.328	4.044	1994	-	Carter (2001)
Sverige	950	1.000	2001	+	N. Kjellén pers. medd.
Schweiz	800	1.200	1993-96	+	Heath et al. (2000)
Tjekkiet	60	80	1995	+	J.M. Thiollay pers. medd.
Tyskland	9.000	12.000	1999	-	Carter (2001)
Ukraine	5	8	1990	-	Carter (2001)
Ungarn	1	1	1995-99	?	Carter (2001)
Wales	259	259	2000	+	Carter (2001)
Østrig	3	5	1999	-	Carter (2001)
I alt 34 lande	18044	24592			

4. UDBREDELSE OG BESTANDS- UDVIKLING I DANMARK

Den røde glentes nuværende danske udbredelse omfatter primært det sydlige og centrale Østjylland fra Aabenraa til Djursland svarende til de østlige dele af Sønderjyllands, Vejle og Århus amter (figur 1). Herudover findes en lille, men rimeligvis fast ynglebestand på Bornholm. Landets nordligste ynglepar er i Østvendssyssel ved Frederikshavn. Denne isolerede yngleforekomst

på 2-3 par befinder sig ca. 130 km nord for de nærmeste, stabile ynglepar i den østjyske kernebestand. På Sjælland er arten efter en periode med årlig forekomst nu en uregelmæssig ynglefugl. De få sjællandske ynglepar er primært truffet i Syd- og Sydøstsjælland samt i Vestsjællands Amt. Rød glente yngler desuden lejlighedsvis på Lolland-Falster og på Fyn.

Figur 1. Den aktuelle udbredelse af rød glente jævnfør resultaterne af DOF's atlasundersøgelse i 1993-96 (Grell 1998). Stor blå prik er sikre ynglefund, mellemstor grøn prik er sandsynlige ynglefund og lille rød prik er mulige ynglefund. Enkelte ynglefund, der er nævnt i teksten, men først er kommet til DOF's kendskab efter projektets afslutning, er ikke vist på kortet.

Udbredelsen i 1800-tallet

Før 1850 var glenten en almindelig dansk ynglefugl. Kjærbølling (1852) skriver fx, at den røde glente "om sommeren findes overalt i vore skove" (s. 14). Glentens almindelighed kommer også til udtryk ved, at den indgår i talrige folkeviser og –remser, der viser, at glenten for 200 år siden var en fugl, som landbefolkningen var godt kendt med (se kolofonsiden). Brøndegaard (1985) skriver således: "På landet så man i 1800-tallet glenter hver dag, der var i tusindvis af dem, og de dykkede tit efter fisk i åen og efterstræbte kyllinger og gæslinger ved gårdene" (s. 92).

I den ældre ornitologiske litteratur kendes i perioden ca. 1850–1900 mindst 70 navngivne ynglelokaliteter (Løppenthin 1967, Palm 1988 a & b, Palm 1986, Schiøler 1931). På den tid var bekæmpelsen af glenten og andre rovfugle dog allerede betydelig (Kjærbølling 1852), og bestanden derfor aftagende (Schiøler 1931). Der eksisterer desværre ikke dækkende ældre bestandsopgørelser. De nævnte gamle ynglelokaliteter i 1800-tallet er fra alle dele af Danmark med undtagelse af hedesletten i Midt- og Vestjylland, og arten manglede tilsyneladende også i de dengang meget åbne og forblæste egne i Thy, Hanherred, på Mors og i det vestlige Vendsyssel. Den var tilsyneladende heller ikke kendt som ynglefugl på Bornholm (Génsbøl 1973). Hvis disse egne (sammenlagt ca. 14.000 km²) fraregnes, omfattede glentens danske udbredelsesområde i første halvdel af 1800-tallet formentlig ca. 29.000 km² (inklusive Sønderjylland), idet arten dog yngede med aftagende hyppighed i Nordjylland (Schiøler 1931).

Den nuværende tæthed af glenter i vore nærmeste nabolande med formentlig næsten mættede bestande er 8,2 par per 100 km² i Mecklenburg-Vorpommern (Grünkorn 2000) og 8,16 par per 100 km² i Skåne (N. Kjellén pers. medd.) beregnet på grundlag af det samlede areal. Det kan med rimelighed antages, at glentens hyppighed i Danmark mindst har svaret til disse tætheder før rovfuglebekæmpelsen startede. På grundlag af de

nævnte tætheder kan den danske glentebestand omkring år 1800 estimeres til i størrelsesordenen 2.000–2.500 ynglepar. Dette antal stemmer udmærket overens med de nævnte ældre beskrivelser af glentens daværende almindelighed og oplysninger om, at glenten i såvel Skåne som Slesvig-Holsten dengang var mindst lige så almindelig som musvågen (Berndt et al. 2002, Løppenthin 1967). Da levedmulighederne for den røde glente givetvis har været betydeligt bedre i begyndelsen af 1800-tallet, hvor de åbne møddinger ved gårdene rummede masser af tilgængelig føde, kan den have været endnu talrigere.

Til sammenligning kan nævnes, at den svenske bestand (før ca. 1850) vurderes at have været i størrelsesordenen 1.000–10.000 ynglepar (Kjellén 1994).

Endnu i 1870–80'erne yngede glenten mange steder i landet. Men i takt med, at udsætninger af fasaner til jagtformål efter 1840'erne blev meget udbredt i Danmark, reduceredes bestanden mærkbart. Forholdene for fasaner og andet jagtbart vildt skulle optimeres, og derfor betragtedes alle rovfugle som skadedyr, der skulle bekæmpes med alle til rådighed stående midler. Med den samtidige modernisering af skydevåbnene kunne de danske jægere iværksætte en udryddelseskampagne, som er uden sidestykke i dansk naturforvaltnings historie (Jørgensen 1989). De få kendte ynglelokaliteter i 1890'erne viser, at glenten på det tidspunkt var blevet en fåtallig ynglefugl, og de sidste ynglepar af den oprindelige danske bestand yngede mellem 1900 og 1915 (Løppenthin 1967, Mortensen 1906 & 1909).

I perioden 1916–1962 er der i litteraturen oplysninger om 9 danske yngleforekomster (redebbyggende par) fordelt på Vejle Amt, Sjælland, Lolland og Bornholm. Heraf lykkedes det kun for et enkelt (Lolland 1949) at producere et kuld udføjne unger (Hansen 1950, Løppenthin 1967, Jørgensen 1989). Manglende tilførsel af nye individer fra de reducerede bestande i vore nabolande, bekæmpelse og ægsamling forhindrede sandsynligvis en genindvandring i denne periode.

Genindvandringen i 1970'erne

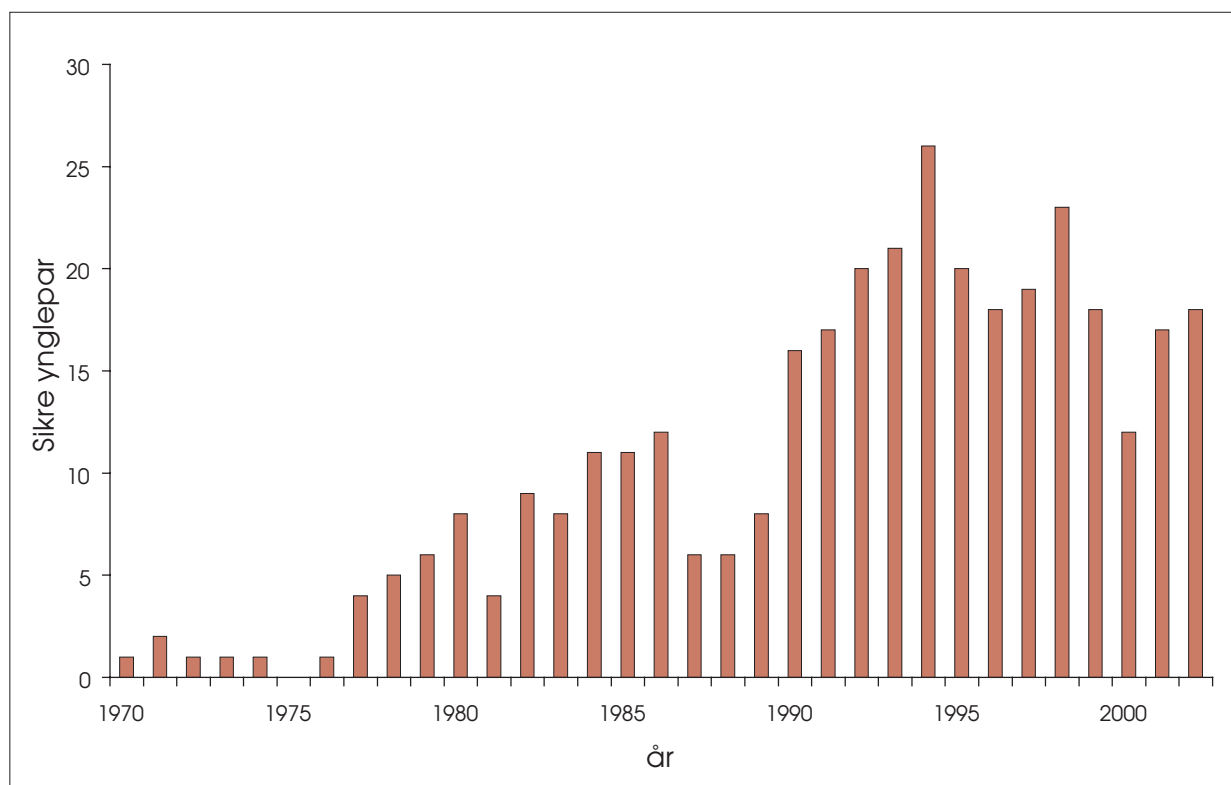
Efter fremgang og rekolonisering af tidligere ynglepladser i Nord- og Vesttyskland gennem 1950-60'erne (Glutz von Blotzheim et al. 1971) genindvandrede glenten til Danmark i starten af 1970'erne (figur 2). Helårsfredningen af de danske rovfugle i 1967 var den afgørende faktor, der muliggjorde glentens tilbagevenden som dansk ynglefugl. Arten var ganske vist blevet fredet allerede i 1922, men først med fredningen af alle rovfuglene lykkedes det at få rovfuglebekæmpelsen nogenlunde under kontrol (Jørgensen 1989).

Genindvandringen i 1970'erne skete i 2 bølger. Den første i 1970-74 (sammenfaldende med DOFs første atlasprojekt) var udelukkende til Øerne, idet disse ynglepar registreredes på Fyn, Østsjælland og Lolland (figur 3) (Dybbro 1974). Det er nærliggende at antage, at disse par blev grundlagt af svenske trækfugle, der i forbindelse med forårstrækket er blevet "hængende" på egnede danske lokaliteter. Den næste indvandring-bølge kom i perioden 1976-79, hvor arten etable-

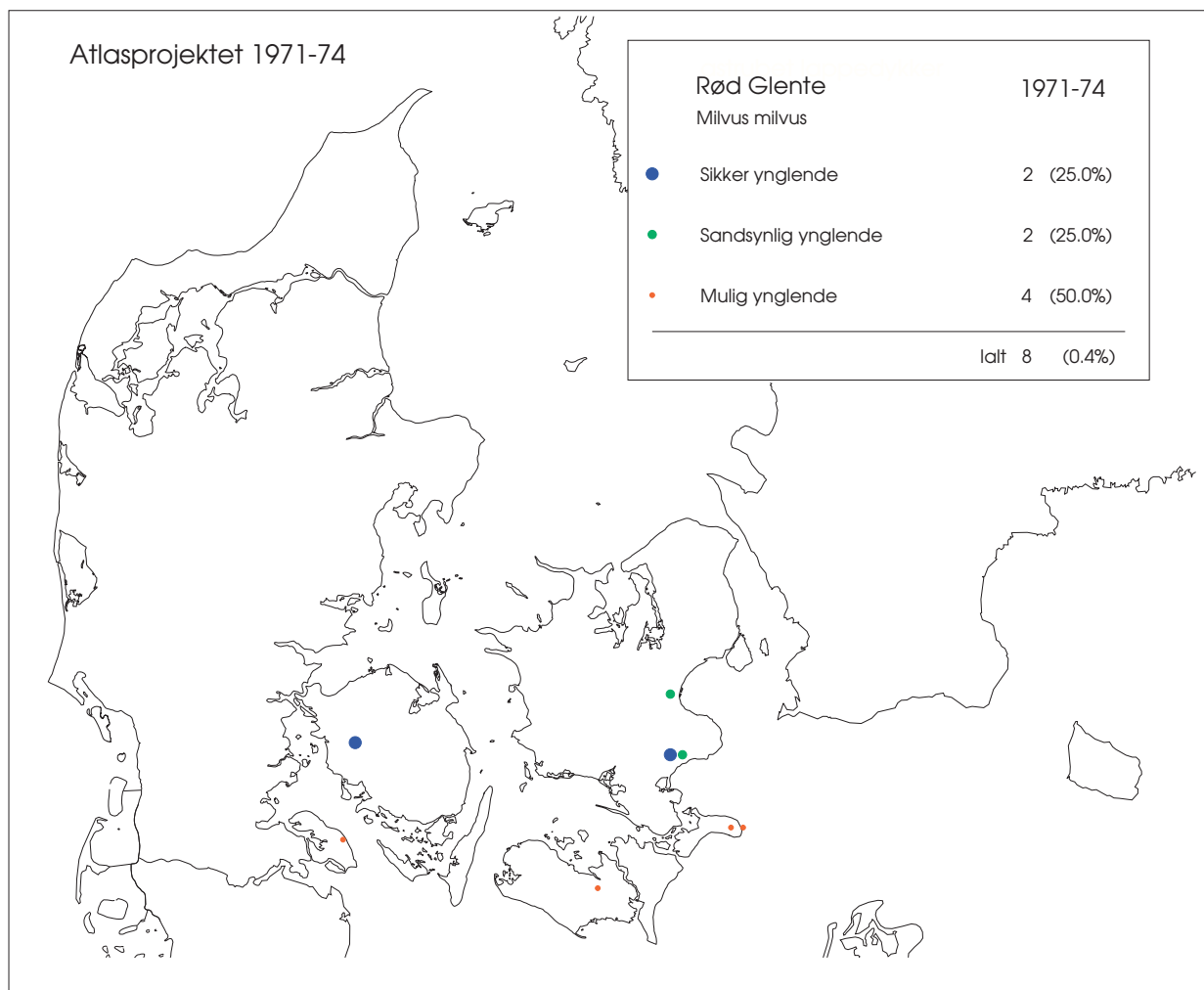
rede sig i Sydøstjylland (Bomholt 1980). Genfund af ringmærkede fugle har vist, at denne bestand både er grundlagt af tyske og svenske fugle.

I Sydøstjylland etablerede en del af parrene sig hurtigt i ret faste yngleområder, hvor der (i hvert fald visse år) var god ynglesucces. Mange af disse områder huser den dag i dag ynglende glentepar, om end andre redelokaliteter er taget i besiddelse. Fra få par omkring 1980 voksede bestanden i Sydøstjylland således til et foreløbigt maksimum på 13 ynglepar først i 1990'erne. I takt hermed ekspanderede arten længere nordpå i Østjylland. I Århus Amt forekom det første yngleforsøg allerede i 1984, men det var først i løbet af første halvdel af 1990'erne, at glenten for alvor bed sig fast som ynglefugl i amtet. I 1991 etablerede et enligt ynglepar sig så langt mod nord som ved Frederikshavn, efter at fuglene havde befundet sig stedfast og herunder overvintret i området gennem 3-4 sæsoner.

Mens den østjyske bestand i løbet af 1980-90'erne langsomt konsoliderede sig, lykkedes det aldrig for arten at etablere en fast ynglebestand på

Figur 2. Udviklingen i ynglebestanden af rød glente i Danmark 1970-2002.

Figur 3. Den røde glentes udbredelse i starten af 1970'erne jævnfør resultaterne af DOFs første atlasprojekt i 1971-74 (Dybbro 1976). Stor blå prik er sikre ynglefund, mellemstor grøn prik er sandsynlige ynglefund og lille rød prik er mulige ynglefund. Enkelte ynglefund, der er nævnt i teksten, men først er kommet til DOF's kendskab efter projektets afslutning, er ikke vist på kortet.

Øerne. Her ynglede den som regel kun kortvarigt på lokaliteterne, hvorefter den forsvandt igen. I slutningen af 1980'erne etableredes en lille ynglebestand på Bornholm.

Detaljerne i indvandringsforløbet gennemgås nærmere i de efterfølgende afsnit om udviklingen i de regionale bestande.

5. BESTANDSUDVIKLINGEN REGIONALT I DANMARK

Geografisk kan der i Danmark afgrænses 6-7 regionale delbestande. I det følgende gennemgås bestandsudviklingen inden for disse delbestande.

Sydøstjylland

Denne delbestand yngler i den østlige del af Vejle og Sønderjyllands amter, og er den største af delbestandene. Yngleparrene har ofte skiftet mellem lokaliteter på tværs af amtsgrænsen, hvorfor den behandles som én sammenhængende bestand.

Den sydøstjyske bestand grundlagdes i 1976, hvor et yngleforsøg registreredes ved Pamhule Skov sydvest for Haderslev. Der var da gået 49 år, siden arten i 1927 ynglede i Jerlev Skov ved Vejle. Kullet blev dog taget af ægsamlere (Løppenthin 1967). Yngleforsøget i 1976 mislykkedes – formodentlig som følge af forstyrrelse (Bomholt 1980). Parret vendte tilbage i 1977 og ynglede dette år med succes (1-2 udføjne unger) et par km fra 1976-reden. Samme år ynglede 2 andre sønderjyske par også succesfuldt (ved hhv. Tønder og Gråsten). I 1978 ynglede parret ved Pamhule atter succesfuldt (2 udføjne unger). I 1978-80 etablerede nye ynglepar sig i Randbøldal ved Vejle, Kongssø Plantage vest for Nørre Snede og ved Vonsild syd for Kolding, og arten var hermed etableret som fast ynglefugl i Sydøstjylland. I 1980 talte den samlede bestand 3-5 ynglepar, og i 1989 ynglede 7 par (Bomholt 1997). Bestanden toppede med 15-17 ynglepar i 1992 og igen i 1994 (figur 4). Herefter er bestanden reduceret, og i monitoreringen i 2001-02 registreredes begge årene 10-12 ynglepar i Sydøstjylland.

Der er i perioden 1977-2002 registreret 34-37 forskellige glienteterritorier i Sønderjyllands og Vejle amter med redebyggende par, heraf har max. 15 været besat samtidigt (i 1992 og 1994).

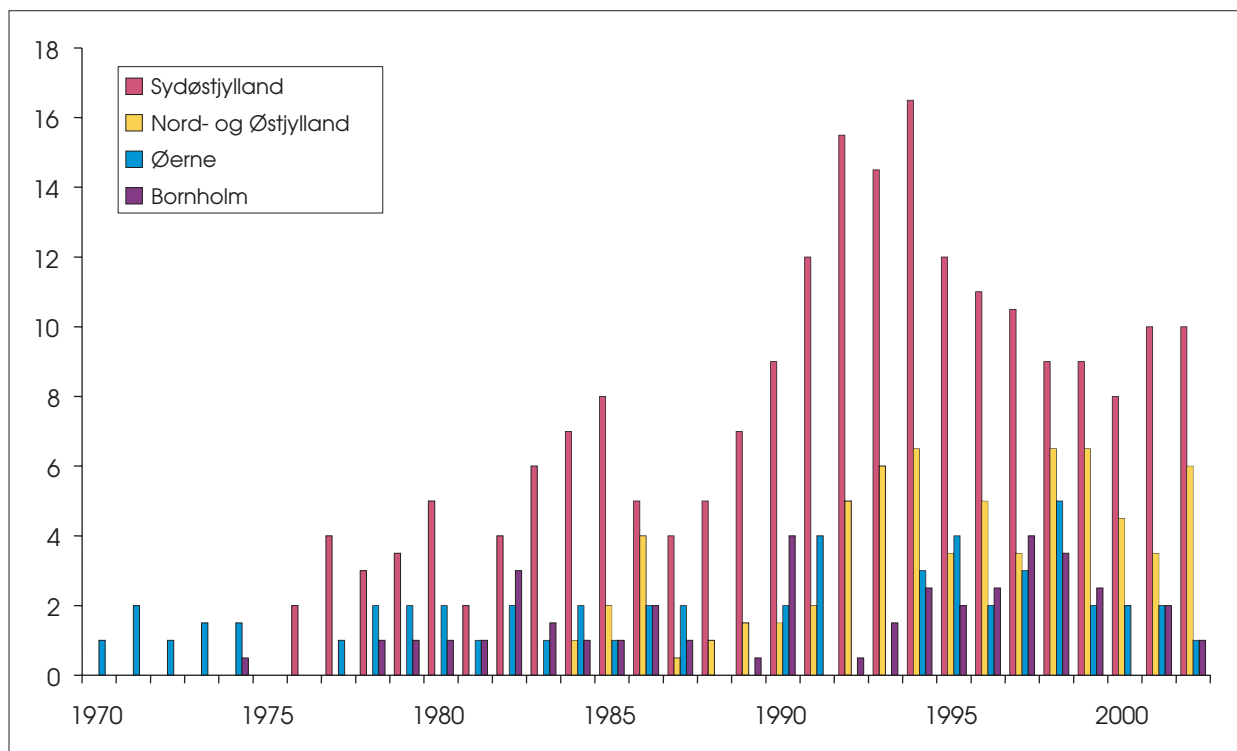
Disse år har tætheden i kerneområdet svaret til 0,7 par per 100 km² (P. Bomholt pers. medd.).

Kerneområdet for den sydøstjyske bestand er et område på ca. 200 km² mellem Haderslev og Kolding (der undersøges intensivt af en lokal arbejdsgruppe under DOFs Rovfuglegruppe).

Århus Amt

Efter at glenten havde etableret sig i det sydøstjyske, begyndte der i øget omfang at optræde glenter om sommeren i Århus Amt. Fugle, der optrådte parvis i sommerhalvåret, sås fra slutningen af 1970'erne. Det første yngleforsøg registreredes i 1983 i Løvskal Skov i amtets nordlige del. Yngleforsøget mislykkedes dog – sandsynligvis på grund af forstyrrelse (P. Bomholt pers. medd.). I 1985 konstateredes de første succesfulde ynglepar, idet både et par ved Odder og et par ved Thrige producerede flyvefærdige unger. Herefter har arten ynglet årligt i Århus Amt. I 1986 registreredes 3-4 ynglepar i amtet, heraf dog kun et enkelt succesfuldt par. Det etablerede sig på Sydøstdjursland nær Stubbe Sø og ynglede succesfuldt de fleste af årene 1988-91. Fra 1992 kom et nyt stabilt ynglepar til. Dette par ynglede i 1992-94 i Fajstrup Krat ved Frijsenborg, og fik såvel i 1992 som i 1993 2 udføjne unger (Laursen 2001). Men i 1994 mislykkedes yngleforsøget, og herefter vendte glenten ikke mere tilbage til denne lokalitet. 1994 var dog alt i alt et godt år med 3-4 ynglende glentepar, heraf 2 der hver fik 1 flyvefærdig unge. Et nyt par etablerede sig dette år ved Sostrup, Gjerrild på Nordøstdjursland, der over de næstfølgende år blev en ny bastion for arten i amtet. Her ynglede parret succesfuldt 4 år i træk (1994-97). Redeterritoriet var besat frem til 1999, men de seneste 3 år mislykkedes yngleforsøgene (Laursen 2001). I 2001 ophørte arten helt med at yngle her.

Sammenfattende ynglede der i perioden 1984-

Figur 4. Oversigt over udviklingen i de regionale bestande af rød glente 1970-2002.

1991 gennemgående 1-2 par om året i Århus Amt og i 1992-2002 2-3 årlige par. Enkelte år lidt flere. De bedste år var 1986 (3-4 par), 1994 (3-5 par) og 1999 (3-6 par). Herefter er bestanden stagneret.

Der er kendskab til minimum 11 forskellige glenteterritorier i Århus Amt siden det første ynglefund i 1983. De vigtigste områder er: Sydøstdjursland ved Stubbe Sø, Nordøstdjursland ved Gjerrild-Sostrup, skove omkring Hornslet nord for Århus samt skove omkring Frijsenborg. Disse områder har huset ynglende glenter i længere perioder og med flere succesfulde yngleforsøg.

Nordjylland

Kerneområdet for rød glente i Nordjylland er Østvendssyssel i omegnen af Frederikshavn. Det var også i dette område, at de første oversomrende, potentielle ynglefugle begyndte at vise sig i slutningen af 1980'erne. Det senere så stabilt ynglende par ved Elling få km fra Frederikshavn etablerede sig formentlig i 1987, da der observeredes 2 stedfaste fugle fra slutningen af juli og året ud.

De holdt ved de 2 næstfølgende år, og i 1991 registreredes det første yngleforsøg (dog uden succes). Året efter ynglede ikke bare parret ved Elling succesfuldt (2 udføjne unger). Et nyt par ved Tølle og et nyt par ved Præstbro sydvest for Sæby fik hhv. 2 og 1 flyvefærdige unger. I 1993 ynglede atter 3 par i Vendsyssel, men kun parret ved Elling med succes. Herefter fulgte en periode, hvor yngleførekosterne var noget uregelmæssige. Ved Elling mislykkedes alle yngleforsøg i 1994-97. På en anden ny lokalitet ved Frederikshavn med yngleførekost 1993-94 lykkedes det heller ikke for yngleparret at få unger på vingerne.

I 1996 registreredes overraskende et nyt ynglepar i Ulveskoven ved Gjøll vest for Ålborg. Dette forsøg endte dog tragisk, da hannen og 3 unger hen på sommeren fandtes dræbt af parathionforgiftning. Herefter har arten ikke ynglet i Vestvendssyssel.

Fra 1998 begyndte det for alvor at lykkes for parret ved Elling. Det har i alle årene siden da produceret 2-3 udføjne unger årligt. Parret har i perioden 1998-2002 i alt produceret 12 udføjne unger, eller i gennemsnit 2,4 unger per år (J. T.

Nielsen pers. med.). Det er hermed et af landets mest stabile og succesfulde ynglepar.

Der har i perioden 1991-2002 gennemgående ynglet 1-2 par årligt i Nordjylland med 1992, 1993 og 2002 (alle med 3 par) som de bedste år.

Sjælland

Et glentepar, der i 1971 yngede ved Jomfruens Egede på Sydøstsjælland, er blandt de tidligst kendte ynglefremkomster i forbindelse med genindvandringen. Her yngede arten vist også året efter og med sikkerhed i 1974. I 1973 etablerede et nyt par sig på Køge Ås, og samme år iagttoges et muligt ynglepar ved Vemmetofte. Parret ved Køge Ås yngede muligvis også i 1974, men forsvandt så fra lokaliteten (upubliceret materiale fra Atlasprojektet 1971-74). Fakse-området på Sydøstsjælland udviklede sig i årene herefter til artens kerneområde på Sjælland. På Vemmetofte Skovdistrikt yngede et par således i 1979-84 og muligvis i enkelte år herefter. I 1984-87 var Jomfruens Egede genbesat som ynglelokalitet. Herefter registreredes der ynglende glenter på en række sydøstsjællandske lokaliteter: Borup ved Ringsted 1985, Liliendal Gods 1987, Bregentved Gods 1990 og 1991 (2 par), Bækkeskov Gods 1991, Gavevænge syd for Rønnede 1991 samt Engelholm Gods 1994 (Jørgensen 1995). I 1986 yngede et par succesfuldt ved Vemmetofte (1 unge) og i Ganneskov ved Karise (2 unger), men herefter ophørte arten tilsyneladende med at yngle ved Vemmetofte (Jørgensen 2000 & 2002 a & b).

I slutningen af 1980'erne skete der en spredning til Nordvestsjælland, idet der i 1986 registreredes en rede med 3 unger (heraf 2 døde) ved Gørlev nord for Slagelse (P. Bomholt pers. medd.). I 1992-94 yngede et par i Odsherred syd for Nykøbing Sj. Fra begyndelsen af 1990'erne yngede der næsten årligt 1-2 par i skovene mellem Sorø og Mørkøv. Parrene skiftede mellem 5-6 forskellige ynglelokaliteter, men yngleforsøgene mislykkedes for det meste (P. Bomholt pers. medd.). Et mislykket yngleforsøg i Nejede Vesterskov nordvest for Hillerød i 1995 er den eneste ynglefremkomst i Nordsjælland siden genindvandringen. I 1997 registreredes et par med rede på

Næsbyholm Skovdistrikt ved Glumsø, men yngleforsøget mislykkedes. Året efter vendte parret tilbage, og fik i en ny rede bragt en enkelt unge på vingerne (Jørgensen 2000).

Efter et udmærket år i 1998 med op til 3 ynglepar i Sydøstsjælland, er bestanden aftaget, og i 1999-2001 registreredes der kun et enkelt ynglepar på Sjælland. Trods en øget feltindsats i forbindelse med det aktuelle projekt var der i 2002 for første gang i en årrække slet ingen ynglepar på Sjælland. I modsætning til i Sydøstjylland er det aldrig lykkedes for glenten at få fodfæste på Sjælland. Ynglefremkomsterne har alt i alt været få, med mange fejlslagne yngleforsøg, og arten har hyppigt skiftet yngleplads fra år til år.

Lolland-Falster-Møn

I 1948 og 1949 yngede et par røde glenter på Lolland; parret fik i 1949 3 unger på vingerne (Hansen 1950). I 1973 konstaterede Jørgensen (1989) et succesfuldt ynglepar på Lungholm skovdistrikt på Sydloolland, og her registreredes ifølge Jørgensen (1995) atter en ynglefremkomst i 1983. I 1977-78 yngede et nyt par på Krenkerup gods på Østloolland, og i 1979-80 yngede et par ved Bøtø på Sydfalster. Der kendes tilsyneladende blot en enkelt sikker ynglefremkomst på Møn: 1 par på Nordfelt Gods i 1982. Mulige ynglepar er dog flere gange registreret på øen, men tilsyneladende uden at fuglene har etableret sig ved en rede.

Den seneste ynglefremkomst på Lolland er i en lille skov på Nordvestloolland, hvor et par yngede succesfuldt 3 år i træk i 1996-98. Parret producerede sammenlagt 5-7 unger på lokaliteten, men ophørte i 1999 med at yngle (Jørgensen 2000). Det sidste år blev en adult glente fundet død på lokaliteten (H. E. Jørgensen pers. medd.). De nærmere omstændigheder er desværre ikke klarlagt (L. Malmberg pers. medd.).

Fyn

Det tidligste ynglepar i den nyindvandrede danske glentebestand registreredes på Vestfyn i 1970. Her lykkedes det for et glentepar at bringe et kuld udføjne unger på vingerne ved Hestehave skov

(Erik Thomsen)

på Krengerup Gods (upubliceret datamateriale fra atlasprojektet 1971-74). Også i 1971 ynglede parret succesfuldt på lokaliteten, men forsvandt så. Næste sikre ynglefund forekom i 1986, hvor et glente-par fik 1 unge på vingerne nær Tommerup. I 1990 ynglede et par i Dyrehave Skov ved Arreskov Sø. Der var unger i reden, men de blev af ukendte grunde aldrig flyvefærdige (F. Eriksen pers. medd.). I 2000 indfandt et par sig på en lokalitet på Vestfyn. På lokaliteten registreredes et succesfuldt ynglepar i såvel 2001 som 2002 i forbindelse med nærværende projekt.

Bornholm

Glenten ynglede tilsyneladende ikke på Bornholm i 1800-tallet (Løppenthin 1967). En isoleret yngleforekomst registreredes i årene 1957-58 og igen i 1962 (Génsbøl 1973). Det var derfor noget overraskende, at arten efter en yngleforekomst i 1978 etablerede sig med en lille, langsomt voksen-

de bestand. Efter blot et enkelt årligt ynglepar frem til 1982, registreredes dette år 3 ynglepar på øen. Herefter ynglede der frem til 1999 1-4 par årligt, med 1990 (4 par), 1997 (4 par) og 1998 (3-4 par) som de bedste år. I 1999 ynglede 2-3 par, hvorefter der i år 2000 slet ikke registreredes ynglende glente-par på Bornholm.

Dette pludselige tilbageslag for den bornholmske bestand skete efter at en lokal jæger og hønseholder i sommeren 1999 nedlagde et af øens mest stabile ynglepar ved Årsdale på Østbornholm. Dette skete tilsyneladende i frustration over, at glenterne udgjorde en trussel mod hans høns (via F. Jensen pers. medd.). Efter denne episode er glenterne helt ophørt med at yngle på Østbornholm (der lejlighedsvis husede 2-3 ynglepar i 1990'erne). Til gengæld etablerede 2 par sig i 2001 på Nordbornholm. Selvom begge par formentlig ynglede succesfuldt, vendte de ikke tilbage i 2002, hvor øens eneste sikre ynglepar registreredes nær Nylars (F. Jensen pers. medd.).

6. MONITERINGEN AF RØD GLENTE I 2001-02

Som et led i forarbejdet til denne forvaltningsplan blev der i 2001-02 gennemført en målrettet registrering af ynglende røde glenter i Danmark. Formålet var at få registreret alle yngleforekomster, redernes placering, og yngleresultatet samt at få klarlagt habitatforhold og trusler. Undersøgelsen omfattede alle dele af Danmark, hvor der inden for de seneste 5-10 år har været yngleforekomster af rød glente. Monitoringen blev organiseret gennem et netværk af regionale koordinators, der hver især ledede registreringsarbejdet i 7 geografiske delområder (tabel 2).

Der rekrutteredes primært erfarne rovfuglefolk fra DOFs Rovfuglegruppe. Storstrøms Amt og de 3 hovedstadsamter var ikke omfattet af undersøgelsen, fordi der ikke er registreret sikre yngleforekomster her efter 1998. Der opretholdtes dog kontakt til lokale rovfuglefolk, der kunne inddrages, hvis der registreredes tegn på ynglende glenter.

Områdekoordinatoren havde til opgave at stå som ansvarlig for registreringen af alle ynglepar af rød glente inden for delområdet. De fleste koordinators har selv stået for detailregistreringen af ynglesucces og habitatforholdene ved rederne. I nogle tilfælde bistod medhjælpere med særligt kendskab til lokale glentereder den regionale koordinator med overvågningen.

Undersøelsesmetode

Registreringsindsatsen var tilpasset potentialet for at registrere ynglende glentepar i de pågældende områder. Således blev den østlige del af Sønderjyllands, Vejle og Århus Amter samt hele Vendsyssel særlig intensivt undersøgt. Men også det centrale Fyn, Vestsjælland og Bornholm var omfattet af intensive eftersøgninger. De intensive registreringer bestod i, at alle observationer af rød glente (dog ikke trækfugle) i perioden ca. 15. marts – 1. maj blev kortlagt, og derefter målrettet fulgt op af glenteobservatorerne i området. Monitorings fase 2 foregik maj-juli og omfattede alle lokaliteter med registrerede yngleforekomster.

For at sikre en systematisk registrering af yngleforløb, ynglesucces, habitatforhold og trusler udleveredes til alle observatorer et detaljeret firefløjet oplysningsskema med tilhørende vejledning og kortmateriale i 1:25.000, hvor reden skulle indtegnes.

I kerneområdet i det sydøstlige Jylland samt i Østvendssyssel var de fleste glenteterritorier i forvejen kendt af de lokale observatorer, idet yngleparrene i disse områder har været fulgt af lokale rovfuglefolk siden genindvandringen i 1970-80'erne (Bomholt 1997).

Tabel 2. Primære delområder og områdekoordinators i monitoringen af rød glente 2001-02

Område	Beliggenhed	Områdekoordinator
A	Vejle Amt	Lars Fenger Nielsen/Kurt Storgaard
B	Århus Amt	Lars Ulrich Rasmussen/Peter Lange
C	Sønderjylland	Knud Fredsø/Kurt Storgaard
D	Nordjylland	Jan Tøttrup Nielsen.
E	Bornholm	Freddy Jensen
F	Vestsjælland	Steen Flex/Henrik Brænder
G	Fyn	Finn Eriksen

Tabel 3. Rød glentes yngleresultater i 2001 og 2002.

År	Redepar	Succesfulde par	Unger i alt	Mulige par	Max. par	Unger pr. redepar	Unger pr. alle par	Unger pr. succesfuldt par
2001	17	10	20	5	22	1,18	0,91	2,0
2002	18	11	18	4	22	1,00	0,82	1,6

Vurdering af dækningen

Det vurderes, at der gennem den intensive monitoring af rød glente i Danmark i 2001–2002 er opnået kendskab til stort set alle succesfulde ynglepar. Det kan ikke udelukkes, at enkelte ynglepar kan have undgået registrering (navnlig par, hvis yngleforsøg er mislykkedes). Disse formodes dog at være indeholdt i gruppen af mulige ynglepar.

Der er begge år observeret omstrejfende, enlige glenter flere steder i landet i sommerperioden, men ingen af disse har kunnet sættes i forbindelse med konkrete yngleforsøg.

Resultater af monitoringen

Der er modtaget udfyldte feltregistreringsskemaer med detaljoplysninger om yngleforsøget og ynglehabitaten for alle 17 registrerede reder i 2001 og alle 18 registrerede reder i 2002.

Der blev i den intensive monitoring i 2001–2002 registreret flere nye ynglelokaliteter (især i Sønderjylland, Århus Amt, Fyn og Bornholm), der ikke tidligere var kendte. Omvendt kunne det også konstateres, at en række tidligere ynglebevoksninger var blevet forladt.

Resultaterne af registreringen af habitatforholdene indgår i afsnittet om glentens biologi.

Definition af ynglepar

De registrerede sikre ynglepar omfatter i denne undersøgelse par, der formodes at have påbegyndt æglægning, idet mindst en af fuglene er observeret rugende på en rede. De 'mulige ynglepar' er par med et observeret adfærdsmønster, der tyder på, at de har opretholdt et yngleterritorium (eller forsøgt på det) på en potentiel ynglelokalitet. Der er imidlertid ikke registreret nogen rede og fuglene har heller ikke udvist en adfærd, der antyder, at

de har etableret sig ved en rede. Glenter som er observeret i yngletiden, men er regnet for tilfældige, omstrejfende individer, er ikke medtaget i undersøgelsen.

Resultater i 2001

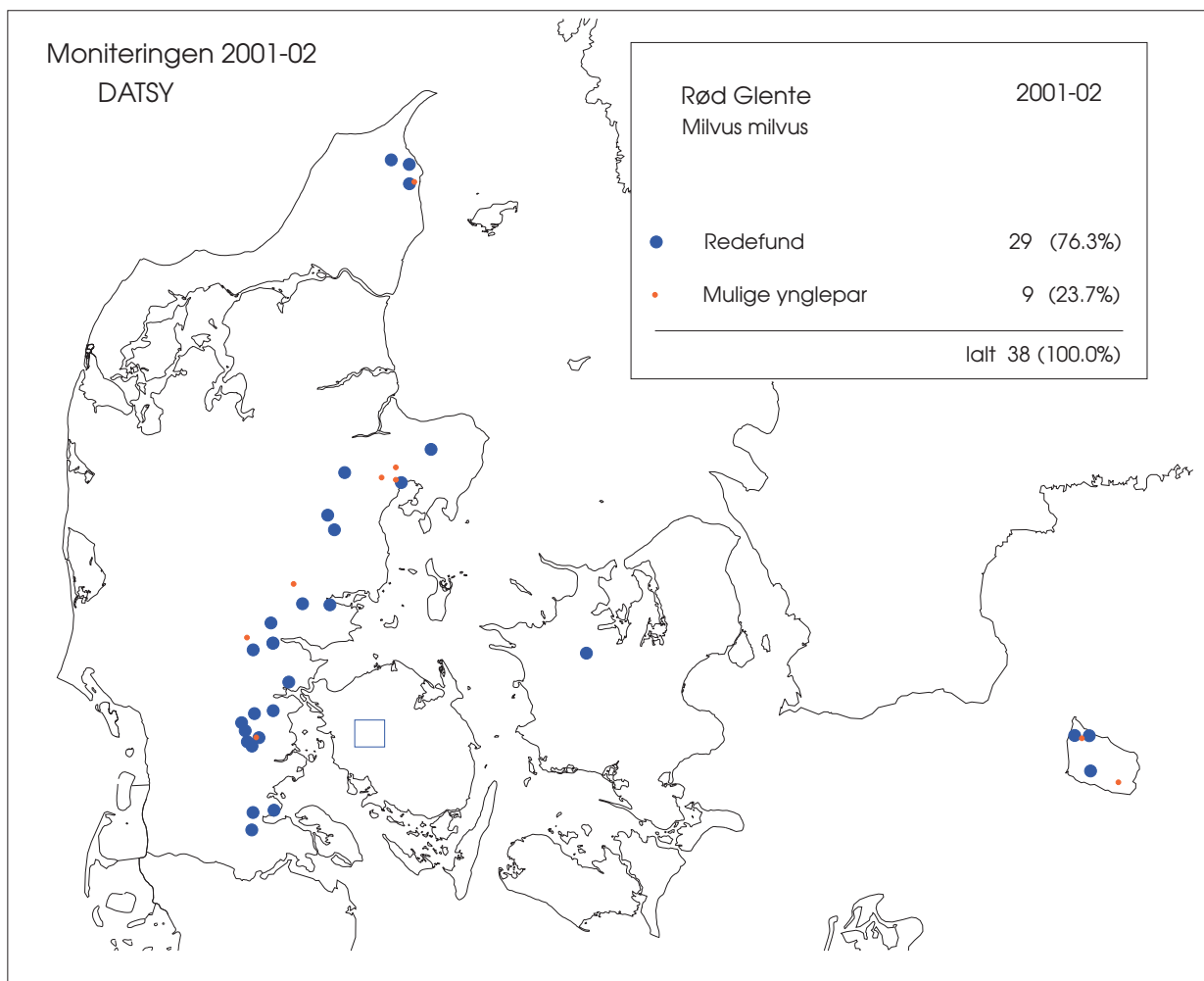
Der blev i 2001 registreret 17 sikre ynglepar med rede. Ud af disse ynglede 10 par succesfuldt, idet der registreredes store redeunger eller udflyjende unger ved rederne. Totalt registreredes der 20 udflyjende unger (tabel 3). For 7 af parrene mislykkedes yngleforsøget. Herudover registreredes der i 2001 5 'mulige ynglepar' uden rede.

Der knytter sig en lille usikkerhed til yngleparret i Vestsjælland, der forsvandt fra den rede, som parret havde etableret sig ved tidligt på sæsonen. Men 1. september udviste 2 gamle fugle i selskab med en juvenil fugl en adfærd som lokale, stedkendte fugle på lokaliteten. Det formodes derfor, at dette ynglepar har gennemført et succesfuldt yngleforsøg i et tilstødende, men ukendt skovområde. Den formodede nye rede blev desværre ikke lokaliseret. På Bornholm registreredes nogenlunde samme forløb ved den ene af rederne; et par opholdt sig stedfast ved den formodede rede i begyndelsen af ynglesæsonen. Så forsvandt parret pludseligt. Men i begyndelsen og i midten af august observeredes to gange en familiegruppe på 2 adulte og 2 juvenile glenter på lokaliteten.

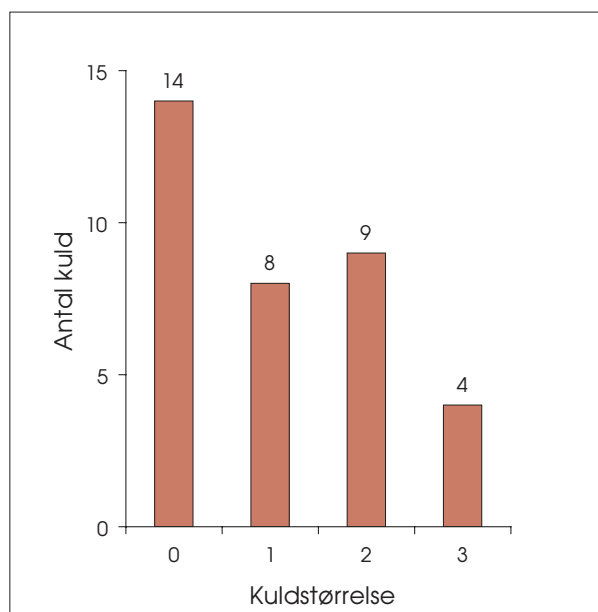
Yngleparrene med rede i 2001 og 2002 samt de mulige ynglepar fordelte sig geografisk som vist på kortet (figur 5).

Resultater i 2002

I 2002 registreredes 18 sikre ynglepar med rede. 11 par ynglede succesfuldt og producerede i alt 18 udflyjende unger (tabel 3). Ligesom i den foregående sæson mislykkedes yngleforsøget i 7 af reder-

Figur 5. Registrerede ynglefund af rød glente i Danmark ved moniteringen i 2001-02. Stor blå prik er sikre ynglepar med rede, små røde prikker er mulige ynglepar. Et redefund på Vestfyn er sløret efter ønske fra observatøren. Bemærk at der maksimalt har været registreret 18 reder i et enkelt år (2002).

ne. I 2002 var der 4 'mulige ynglepar' uden rede. De 17 af rederne var under observation hele ynglesæsonen. En enkelt rede kom først til projektets kendskab ultimo september efter de 2 ungers udflyvning. For dette ynglepar på Djursland er der imidlertid efterfølgende udfyldt et registrerings-skema af den lokale observatør.

I den 2-årige undersøgelse som helhed fordelte ungekuldene sig som vist i figur 6.

Figur 6. Ungekuldernes fordeling på kuldstørrelse i 2001-02.

7. BESTANDSUDVIKLINGEN I 3 NABOLANDE

For at sammenholde bestandsudviklingen herhjemme med 3 nordeuropæiske nabobestande, der lever i nogenlunde samme landskaber og klima, som herhjemme, følger i dette kapitel en kort gennemgang af udviklingen i Sverige, Tyskland og Storbritannien.

Sverige

I 1850 beskrives glenten som værende en almindelig ynglefugl i hele Sydsverige nordpå til Dalarna, Värmland og Gästrikland. Bestanden bedømmes på det tidspunkt til at være i størrelsesordenen 1.000-10.000 ynglepar (Kjellén 1994). Men herefter – og især fra 1875 – begyndte bestanden at aftage. Omkring år 1900 var glenten almindeligt forekommende i Skåne, mens den kun forekom sporadisk nord herfor. I 1900-tallets første årti forsvandt den fra det nordvestlige Skåne, samtidig med at bestanden også mindskedes betydeligt i Skånes centrale dele. 1915 var den forsvundet fra Blekinge. I 1919 blev glenten jagtfredet, hvorefter den massive tilbagegang aftog noget. Baseret på den første landsdækkende svenske inventering i 1942-44 blev den daværende bestand opgjort til ca. 100 ynglepar. Bestandsudviklingen var imidlertid fortsat negativ, og nåede formentlig bunden omkring 1960, da den svenske bestand var på under 50 par.

I foråret 1976 startede Sveriges Ornitologiske Forening *Projekt Glada*, og ved en undersøgelse i 1978 registreredes 60-70 ynglepar (Sylvén 1976 & 1983). Hermed kunne det konstateres, at glentebestanden atter var i langsom vækst. I 1982 ynglede 80 par og i 1986 150 par – alle i Skåne (figur 7).

I begyndelsen af 1980'erne var den årlige gennemsnitlige bestandstilvækst på 9%, tiltagende til 18% i perioden 1986-91. I 1991 kunne bestanden opgøres til ca. 350 ynglepar. I 1995 var bestanden

vokset til 600 par og i 1998 til 800 par (Kjellén 1996 & 1999). Efter 1990 er der konstateret en vis spredning til områder nord for Skåne, men ekspansionen her går langsomt. I 1995 var der således blot 10 par i Blekinge, 13 par i Halland og i Småland konstateredes det første ynglepar siden arten forsvandt herfra i 1970'erne. I 2001 er den samlede sydsvenske bestand estimeret til 950-1.000 ynglepar (N. Kjellén pers. medd.).

De svenske glenter var tidligere trækfugle (med vinterkvarter i Frankrig og på Den pyrenæiske Halvø), men omkring 1960 begyndte nogle få fugle at overvintre i Skåne. Fuglene udnyttede en ny fødekilde, der blev tilgængelig, da man i visse områder begyndte at udbringe koncentreret slagteriaffald på markerne som jordforbedringsmiddel (Sylvén 1976). Fødekilden var tilgængelig hele vinteren igennem, og i 1975/76 var antallet af overvintrende fugle vokset til 60. Men pga. sundhedsfare blev denne praksis stoppet i 1976/77.

Med det formål at støtte den endnu svage skånske glentebestand påbegyndte *Projekt Glada* vinterfodring af glenterne i vinteren 1977/78. På fodringspladsen ved Fyledalen udlagdes 100 kg slagteriaffald 3 gange om ugen fra ultimo november til primo marts. I takt hermed voksede antallet af overvintrende glenter, der i 1983/84 talte 110 individer. I forbindelse med den markante tilvækst i ynglebestanden voksede også antallet af overvintrende fugle, og i vinteren 1991/92 registreredes hele 350 glenter ved Fyledalen og ca. 600 i hele Skåne (Kjellén 1994). Da det blev vurderet, at fodring ikke længere var nødvendig for at opretholde bestanden, blev den organiserede fodring stoppet i 1991. Det har medført en spredning af fuglene i landskabet, men har ikke ført til et fald i vinterbestanden. Ved den seneste dækkende optælling i 1994/95 registreredes 750 fugle, men det formodes at den samlede vinterbestand nu tæller op mod 1.000 fugle (Kjellén 1999).

Det er primært de gamle glenter der overvintrer, mens hovedparten af ungfuglene trækker bort. Undersøgelser har vist at vinterbestanden udgøres af godt 89 % adulte og 11 % juvenile fugle (Kjellén 1994).

Tyskland – med særligt fokus på Slesvig-Holsten

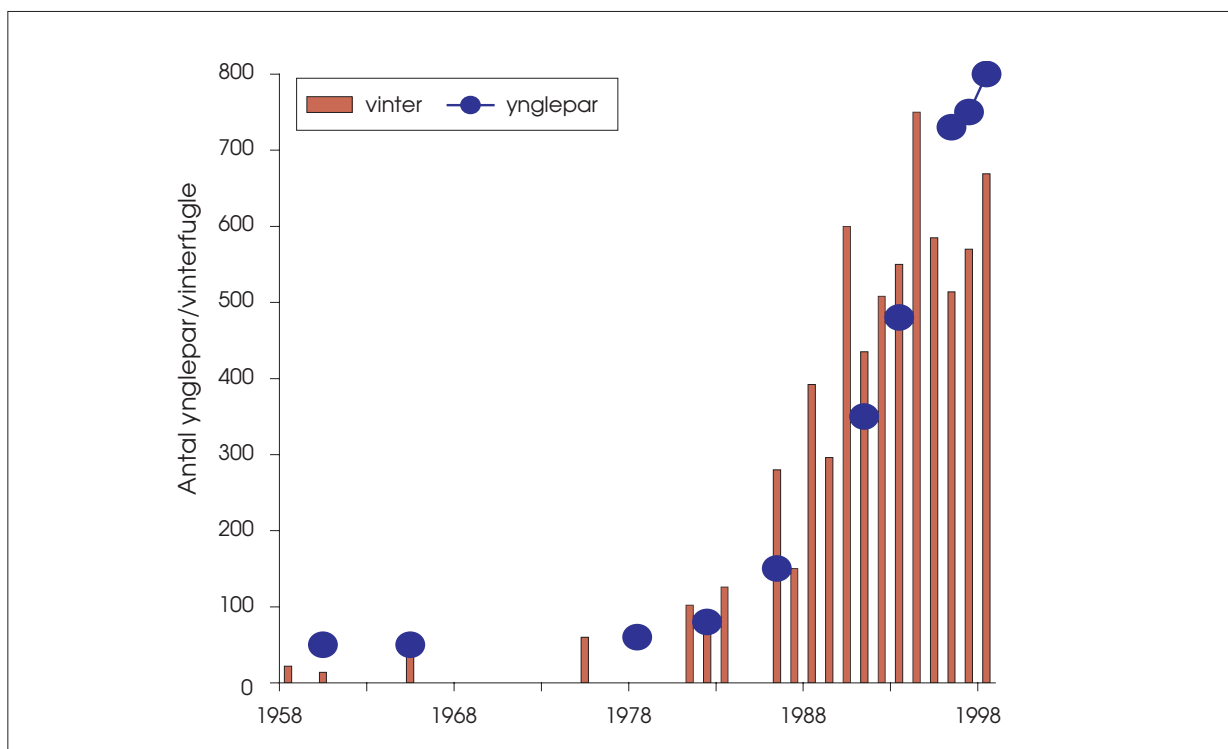
Med 9.000-12.000 ynglepar rummer Tyskland halvdelen af verdensbestanden (Carter 2001). De tætteste bestande findes i de Østtyske delstater Sachsen-Anhalt, Mecklenburg-Vorpommern og Thüringen (Grünkorn 2000). Arten yngler med aftagende tæthed i den vestlige og nordvestlige del af landet såvel som i Sydtykland.

Også i Tyskland var glenten omkring år 1900 udsat for massiv bekæmpelse, men efter forbedret beskyttelse voksede bestanden atter, især efter 1950 (Glutz von Blotzheim et al. 1971). Bestanden udviklede sig positivt frem til begyndelsen af 1990'erne. Men fra 1994-1997 reduceredes bestanden med 25% (figur 8) (Mammen 2000).

Tilbagegangen er sat i forbindelse med struk-

turændringer i det østtyske landbrug efter genforeningen. Tidligere var der i glentens tyske kerneområder store arealer med grovfoder, der blev høstet sommeren igennem. Efter genforeningen skete der en kraftig reduktion i såvel kvægbestanden som behovet for grovfoderarealer. Det har betydet en nedgang i bestanden af hamster, der er et af glentens vigtigste byttedyr og i tilgift en ringere tilgængelighed, da glenten tidligere nemt kunne tage de mange dyr, der blev slået ihjel i forbindelse med grønthøstningen, eller hvis skjulesteder pludselig blev blotlagt. Som følge af de forringede fødemuligheder registreredes der i de berørte kerneområder først en markant ringere ungeproduktion, og derefter en bestandsnedgang (Nicolai & Mammen 2000).

I Slesvig-Holsten yngler ca. 100 par glenter. Ved en kortlægning af glentebestanden i Slesvig-Holsten i 2000 registreredes der i alt 71 sikre ynglepar med rede og 11 revirpar uden rede (Grünkorn 2000). Ved en tidligere kortlægning i 1975 registreredes 74 ynglepar. Ynglebestanden vurderes på grundlag af disse resultater at være uændret i den

Figur 7. Udviklingen i den svenske ynglebestand 1958-98 sammenholdt med antallet af overvintrende glenter i Skåne (Kjellén 1994, 1996 & 1999).

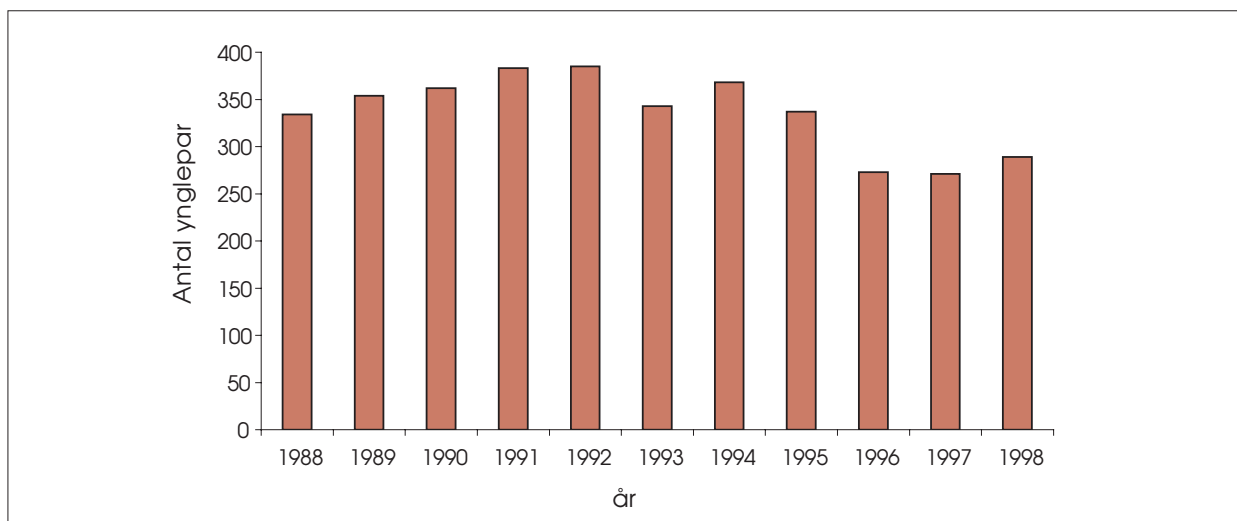
(John Larsen)

25-årige periode mellem de to kortlægninger. Ved begge undersøgelser er den reelle ynglebestand dog bedømt til at være i størrelsesordenen ca. 100 ynglepar. Den slesvig-holstenske ynglebestand er koncentreret til den sydøstlige del af delstaten, mens arten kun yngler fåtalligt i de vestlige og nordlige dele.

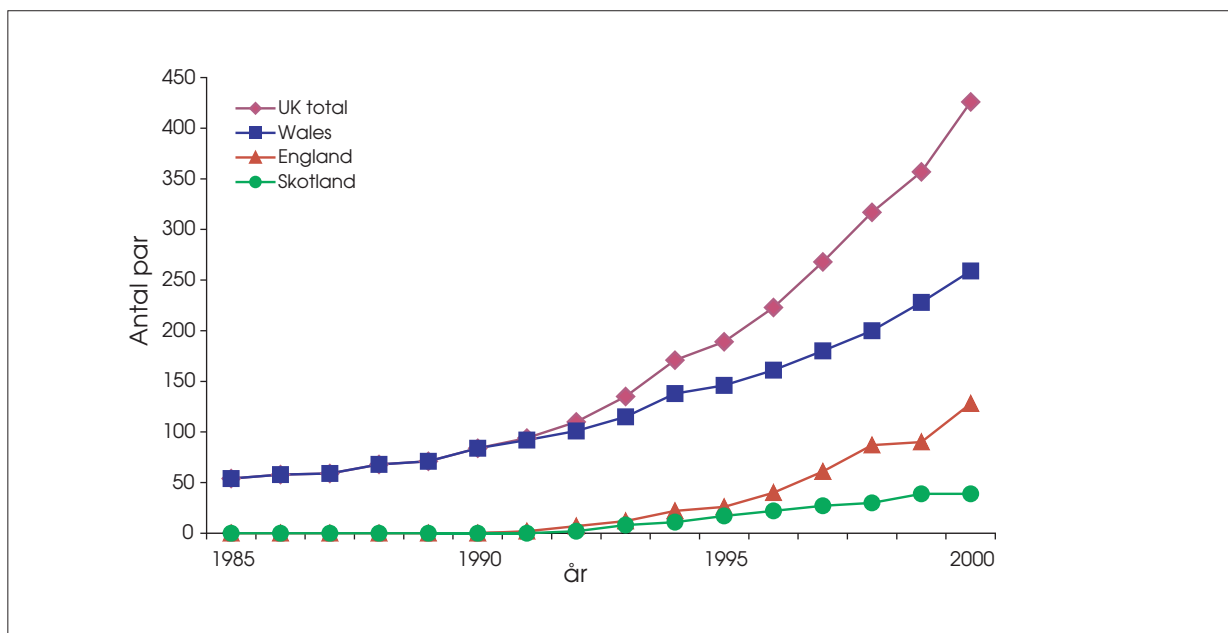
Bestanden er tættest i den sydøstlige del af Slesvig-Holsten. Her er tætheden 1,1 ynglepar per 100 km², hvilket kan sammenlignes med kun 0,1 par per 100 km² i den nordvestlige del af Slesvig-Holsten (Grünkorn 2000). Til sammenligning er

bestandstætheden i det danske sydøstjyske kerneområde på 0,7 par per 100 km² (Bomholt 1997). Mellem Slesvig og den danske grænse (en strækning på 50 km) yngler arten tilsyneladende ikke.

Nord for Nordostsee-Kanalen mellem Elbens munding og Kiel yngede i 2000 kun 4 par mod 6 par i 1975. Ved en sammenligning mellem resultaterne af de to kortlægninger kunne det konstateres, at bestanden var aftaget med 20% i den nordligste delbestand ved Kiel, mens 4 andre delbestande syd, sydøst og øst herfor udviste bestandsfremgange på 10-20% (Grünkorn 2000).

Figur 8. Bestandsudviklingen i en række tyske censusområder optalt årligt 1988-98 (Mammen 2000).

Figur 9. Udviklingen i den britiske ynglebestanden af rød glente 1930-2001 (D.-O. Ewing pers. medd., Ogilvie 2001, Ogilvie 1994, Sharrock et al. 1975, Spencer et al. 1990).

Storbritannien

Da den britiske bestand i vid udstrækning deler skæbne, og lever i et klima og i landskaber, der minder ganske meget om forholdene her i landet, og da den fagligt set er en af de mest velundersøgte og veldokumenterede, er der ofret plads til en særlig omtale af udviklingen på De britiske Øer.

Forfølgelse reducerede den tidligere vidt udbredte britiske glentebestand til kun 20 par i 1890. De få par overlevede udelukkende i de mest øde egne af Wales. Bestanden sank yderligere til et lavpunkt på blot 10 ynglepar i 1930'erne. Genetiske undersøgelser har siden vist, at det formodentlig kun var en enkelt hun og hendes afkom, der producerede unger i denne periode. Denne hun er således stammomeren til den genetablerede walisiske bestand, der har været så tæt på at ud-dø som næsten muligt (Carter 2001).

Fra 1903 iværksattes den første organiserede beskyttelse af den truede glentebestand, idet lokale farmere præmieredes for at beskytte reder. Bestanden vedblev i de følgende årtier at være under hårdt pres fra ægsamlere og lokalbefolkningen, der forfulgte glenterne og solgte redeungerne! I begyndelsen af 1950'erne sneg bestanden sig for første gang over 10 ynglepar i takt med en begyn-

dende ekspansion. Omkring 1970 var bestanden langsomt forøget til 27 ynglepar, og gennem en forbedret, mere aktiv og målrettet beskyttelse gik den herefter for alvor frem. I 1995 oversteg bestanden 100 ynglepar (figur 9). Succeshistorien er i år 2000 cementeret med hele 259 walisiske ynglepar og bestanden er fortsat i fremgang her (I. Carter pers. medd.).

I 1989 startedes reintroduktionsprogrammer i både Skotland og England. De udsatte fugle stammer (i England) fra Spanien og (i Skotland) fra Sverige og Østtyskland (Carter 2001). Der er udsat kunstigt opformerede unger i 2 områder i Skotland, 1 i Nordengland, 1 i Midtengland og 2 i Sydengland. Frem til år 2000 er der samlet udsat ca. 400 fugle i både Skotland og England (med ca. 50% hvert sted). Fuglene har etableret sig som ynglefugle relativt hurtigt. I 1992 registreredes de 2 første succesfulde ynglepar i hhv. Skotland og England. I år 2000 fordelte ynglebestandene i udsætningsområderne sig således: Sydengland 112, Midtengland 16, Centrale Skotland 7 og Nord-skotland 32.

Den samlede britiske glentebestand var i år 2000 på i alt 429 ynglepar, hvoraf 259 par i Wales, 131 i England og 39 i Skotland (I. Carter pers. medd.).

8. BIOLOGI

Resultaterne af DOFs habitatundersøgelse i 2001-02 er indføjet i dette afsnit, hvor det er vurderet, at undersøgelsesresultater belyser artens ynglebologi i danske habitater.

Ynglehabitat

Den røde glente yngler i det åbne kulturlandskab og er overvejende knyttet til lavlandet (Cramp et al. 1980). Den yngler normalt ikke i over 600 m's højde (Glutz von Blotzheim et al. 1971).

Alle østjyske ynglepar har de seneste 30 år været placeret i det østjyske morænelandskab øst for isens hovedstilsandslinie, mens der (bortset fra enkelte i grænseområdet) ikke kendes sikre ynglepar på hedesletten vest herfor (P. Bomholt pers. medd.).

I monitoringen i 2001-02 er ynglehabitatene fordelt nogenlunde ligeligt i kuperede og flade terræner. De 29 registrerede danske glentehabitater i 2001-02 er i øvrigt karakteriseret ved at ligge i mosaikagtige landskaber med overvægt af åbent land. Landbrug er den fremherskende udnyttelsesform, og i de fleste registrerede habitater er der tale om et ganske blandet landbrug både med forskellige afgrødetyper og med flere typer animalsk produktion.

Glenten benytter skovrande og småskove til redeplacering, medens fødesøgningen finder sted over åbne områder. Småskove dominerer også som redehabitater i undersøgelsen i 2001-02. Gennemsnitsstørrelsen er godt 50 ha, og 77% af redeskovene er mindre end 60 ha (tabel 4 og figur 10a).

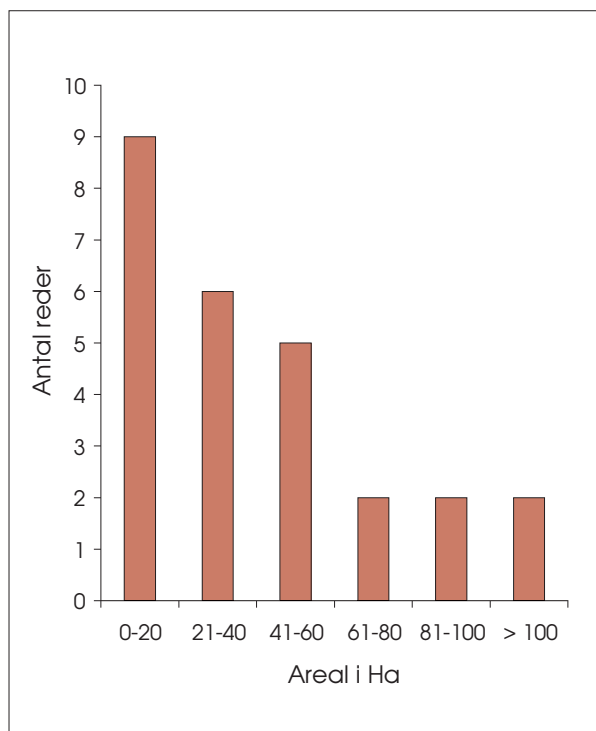
Velegnet ynglehabitat for rød glente i Sydøstjylland. Pilen viser den omtrentlige placering af reden.

(Kurt Storgård)

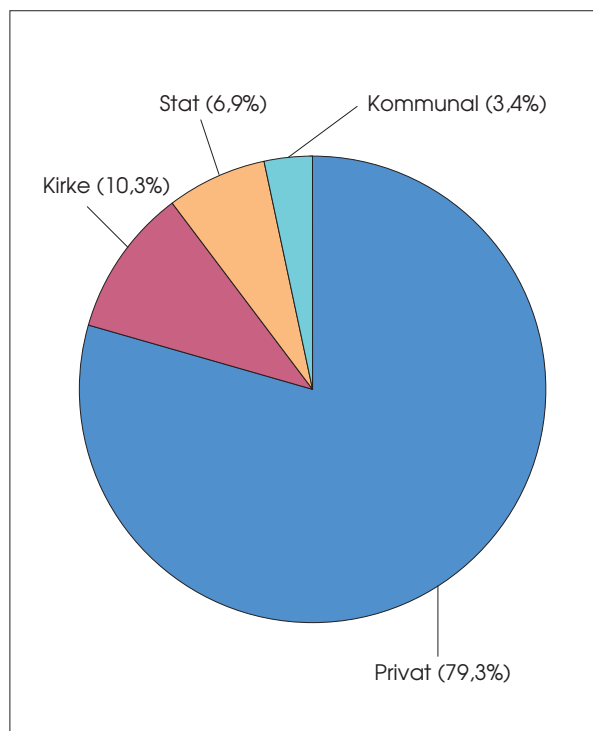
Tabel 4: Oversigt over de basale resultater af registreringer af rød glentes ynglehabitater i 2001 og 2002.

Omr.	Amt	Areal ha	Ejer	Rede m over jord	Redetræ art	Skovbryn afst. i m	Beboelse afst. i m	Sti afst. i m	Motorvej afst. i m	Bukkejagt udsætning	Færdsel område	Våd- vandløb fra rede	Eng fra rede	Fodring	2001	2002
A1	Vejle	41	Privat	16	Eg	50	250	25	300	Ja	Lidt	Ja	Ja	Nej	0	Forsvandt
A2	Vejle	68	Privat	18	Bøg	25	50	100	4500	Nej	Lidt	Ja	Ja	Nej	0	Forsvandt
A3	Vejle	27,6	Privat	14	Bøg	10	500	200	12000	Ja	Lidt	Ja	Ja	Nej	2	1
A4	Vejle	43	Privat	15	Bøg	8	350	-	1500	Ja	Lidt	Ja	Ja	Nej	2	2
A5	Vejle	11,5	Privat	14	Bøg	25	300	75	7000	Nej	Meget	Ja	-	Nej	-	0
A6	Vejle	58,7	Stat	24	Gran	250	400	200	7500	Nej	Meget	Ja	-	Nej	-	2
C5	Vejle	53,5	Privat	18	Bøg	200	900	20	2000	Ja	Lidt	Nej	Ja	Nej	0	Forsvandt
C6	Vejle	11	Privat	18	Bøg	75	150	200	6000	Ja	Lidt	Ja	Ja	Ja	0	0
C8	Vejle	65	Privat	12	Gran	50	200	250	10000	Ja	Lidt	Ja	Ja	Nej	-	0
B1	Århus	20,5	Privat	17	Eg	50	300	500	7000	Ja	Lidt	Ja	Ja	Nej	0	Forsvandt
B2	Århus	15,3	Privat	13	Rødel	50	400	500	11000	Ja	Lidt	Ja	Ja	Nej	0	Forsvandt
B3	Århus	160	Privat	20	Bøg	20	300	150	1500	Ja	Lidt	Ja	Ja	Nej	-	0
B4	Århus	24	Privat	13	Skovfyr	18	400	125	9000	Ja	Lidt	Ja	Ja	Ukendt	-	0
B5	Århus	-	Privat	20	Bøg	20	200	200	30000	Nej	Lidt	Nej	Ja	Ja	-	2
C1	Sønderylland	8	Kirke	17	Eg	100	500	100	200	Ja	Lidt	Ja	Ja	Nej	3	3
C2a	Sønderylland	12	Privat	11	Gran	25	500	30	5500	Ja	Lidt	Ja	Ja	Ja	1	Flyttet
C2b	Sønderylland	27	Kirke	18	Bøg	25	150	100	5500	Ja	Lidt	Ja	Ja	Ja	-	1
C3	Sønderylland	3,4	Privat	22	Bøg	0	400	500	8000	Ja	Lidt	Ja	Ja	Ukendt	0	Forsvandt
C4	Sønderylland	87,7	Privat	17	Bøg	100	300	350	11000	Ja	Lidt	Nej	Ja	Nej	2	Forsvandt
C7	Sønderylland	42	Privat	12	Rødel	15	150	150	3000	-	Lidt	Ja	Ja	Nej	-	1
C9	Sønderylland	12,4	Stat	17	Bøg	100	200	200	1800	Ja	Lidt	Ja	-	-	-	0
D1	Nordjylland	84,7	Komm.	17	Skovfyr	20	100	200	11000	Nej	Meget	Ja	Ja	Ja	2	3
D2	Nordjylland	22	Privat	17	Skovfyr	20	350	140	16000	Ja	Lidt	Ja	Ja	Ja	-	1
D3	Nordjylland	-	Privat	15	-	-	-	-	2600	-	-	Ja	Ja	Nej	-	0
E1	Bornholm	1	Privat	19	Ask	15	200	-	ingen	-	Lidt	Ja	-	Nej	3	Forsvandt
E2	Bornholm	-	Privat	-	-	-	-	-	ingen	-	-	Ja	Ja	-	2	Forsvandt
E3	Bornholm	13	Kirke	10	Ask	20	200	100	ingen	Nej	Meget	Ja	Ja	Nej	-	1
F1	Vestsjælland	490	Privat	18	Bøg	150	200	60	3000	Ja	Meget	Ja	Ja	Nej	1	Forsvandt
H1	Fyn	22	Privat	15	Bøg	18	100	100	7000	Ja	Lidt	Ja	Ja	Nej	2	1
Gennemsnit		53	-	16	-	54	298	176	7073						1,2	1

Note: - ingen oplysninger

Figur 10a. Redeskovenes fordeling på areal.

Figur 10b. Redeskovenes ejerforhold.

Undersøgelsen i 2001-02 viser, at rød glente her i landet har en klar præference for at yngle i private skove. Ud af 17 registrerede reder i 2001 var blot en enkelt placeret i en kommunalt ejet skov, mens 16 af rederne var beliggende i private skove (herunder 1 i en kirkeskov). Der fandtes dette år ikke en eneste rede i statsskov. Af 18 registrerede reder i 2002 var 15 i private skove (herunder 3 kirkeskove), 2 i statsskov og en enkelt i en kommunalt ejet skov (samme som 2001) (figur 10b).

Mønsteret med mange redefund i private skove og kun enkelte i statsskove har været gældende siden indvandringen i begyndelsen af 1970'erne og har karakteriseret ynglelokaliteterne såvel i Jylland som på Øerne (P. Bomholt pers. medd., Jørgensen 1995 & 2000). Det kan hænge sammen med, at der er væsentlig mindre offentlig færdsel i private skove (som følge af mere restriktive adgangsregler). Desuden vælger arten ofte at bosætte sig i småskove i et åbent landskab, og disse er ofte privatejede (fx såkaldte bønderskove og private partsskove). De store og kompakte statsskove er tilsyneladende ikke særlig velegnede som ynglehabitat for arten.

Ifølge en svensk undersøgelse øger tilstedeværelse af søer og kreaturafgræssede enge habitatens kvalitet som ynglested for arten, fordi der herved tilvejebringes et mere righoldigt fødeudbud i form af opskyllede, døde fisk og småpattedyr (Sylvén 1988).

Undersøgelsen i 2001-02 viser, at vådområder, vandløb og enge forekommer i næsten alle danske glenteterritorier, hvilket indikerer at disse naturtyper også kan være af betydning for danske glenter (tabel 4).

I stabile glentebestande er arten uhyre stedtro over for ynglelokaliteten. Parret vender typisk tilbage til det samme yngleområde år efter år. I Wales er der eksempler på, at et territorium, der var besat for 100 år siden, fortsat er i brug den dag i dag (Carter 2001). Det er i andre undersøgelser påvist, at der er større ynglesucces i reder, som har været besat året før (Bomholt 1997), og at glenter foretrækker at yngle i reder, som parret opnåede ynglesucces i året forinden (Carter 2001).

Af de 7 reder, hvor yngleforsøget mislykkedes i 2001, var det blot en enkelt, der blev genanvendt

(John Larsen)

Tabel 5. Genanvendelse af reder i 2002 i forhold til ynglesucces året før.

	Blev	Forsvandt	I alt
Succes	5	5	10
Ej succes	1	6	7
I alt	6	11	

i den efterfølgende ynglesæson i 2002. Derimod blev 5 ud af 10 reder med ynglesucces i 2001 genbrugt i 2002 (tabel 4 og 5). Resultatet er dog ikke statistisk signifikant, hvilket formodentlig skyldes, at 5 af de succesfulde ynglepar i 2001 af ukendte årsager ikke vendte tilbage til reden i 2002. I en undersøgelse i Wales (omfattende 133 reder) blev 80% af rederne genbrugt den efterfølgende sæson, hvis der i den foregående sæson var

ynglesucces, mens kun 40% af rederne blev genbrugt, hvis yngleforsøget i foregående sæson var mislykkedes (Carter 2001).

Bomholt (1997) fandt en sammenhæng mellem høj ynglesucces og motorveje nærmere end 5 km fra reden, og tolkede dette resultat som værende udtryk for en bedre fødeforsyning i form af trafikdræbt vildt i disse habitater. At glenter udnytter trafikdræbte dyr som fødeemne er velkendt også i andre lande (Carter 2001, Kjellén 1995). Det er imidlertid en noget risikabel strategi, og en del glenter omkommer ved trafikdrab (Fransson & Petterson 2001, Kjellén 1994). I nærværende undersøgelse er den gennemsnitlige afstand mellem de 29 registrerede reder og nærmeste motorvej 7 km, og en signifikant sammenhæng mellem disse to parametre er ej konstateret (tabel 4).

Fourageringsadfærd og føde

Med sine lange vinger og sin lange hale og den aerodynamiske krop er glenten skabt til et liv i luften, og dens flyveteknik er elegant og samtidig kraftfuld. Under fødesøgningen anvender glenten hyppigt en teknik, hvor den i lav flugt langsomt afsøger landskabet. Opdager den noget på jorden, stopper den op, dykker ned og undersøger eller snapper de interessante fødeemner, hvorefter den hurtigt og sikkert går i luften igen. Den kan dog ligeledes spotte et bytte eller et ådsel under kredsflygt i stor højde. Derimod benytter glenten kun sjældent standjagt. Glentens fysik og flyvemåde gør den perfekt tilpasset livet som ådselsæder i konstant bevægelse. Til trods for sin størrelse er den røde glente ikke nogen særlig stærk fugl; grænsen for hvad den kan slæbe over større afstande (bl.a. til reden) ligger ved ca. 500 g (Carter 2001).

Glentens fødevalg er undersøgt ved at indsamle rester i gylp og byttedyrsrester fundet ved reden og under ædetræer, og er således primært fra yngleperioden. De mest omfattende undersøgelser over glentens fødevalg er udført i udlandet (fx Carter 2001, Cramp et al. 1980, Kjellén 1996, Ortlieb 1989, Sylvén 1988), mens der kun er få danske. En voksen glentens behov er ca. 130–140 g føde per dag (Carter 2001).

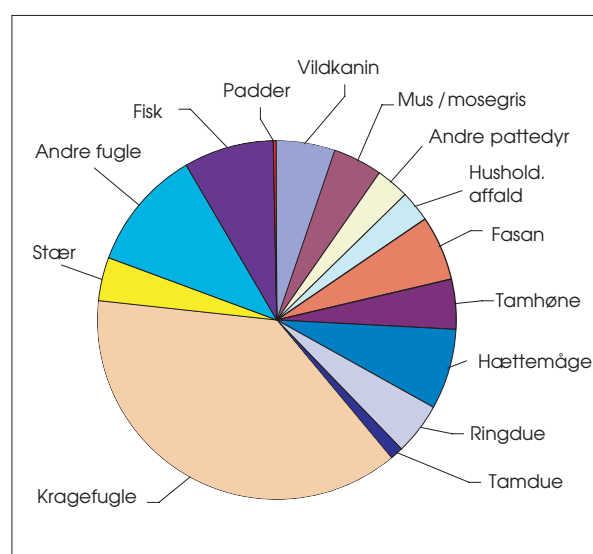
Glenten udnytter primært området inden for 3–5 km's radius omkring reden som fourageringshabitat, men kan ses søge føde op til 7–8 km fra reden (Cramp et al. 1980). I Tyskland kendes eksempler på fouragering 10–12 km fra reden (Ortlieb 1989).

De dominerende fødeemner afspejler typisk det småvildt, der forekommer talrigest i fødeterritoriet. Selv om den tager alt i størrelsen fra mellemstore insekter, over padder, mus, fugleunger og op til fisk, pindsvin, kaniner, hareunger og kyllinger, er det normalt kun mindre pattedyr og fugleunger/kyllinger, som den selv dræber. Når større dyr som får og rådyr optræder i menuen, er der tale om dele, der er taget som affald eller ådsler.

I århundreder har selvdøde dyr, madaffald o. lign. på møddinger ved gårde og på lossepladser

såvel som kødaffald ved slagterier udgjort gode fødekilder for glenten. I vore dage, hvor veterinære regler påbyder, at selvdøde dyr og kødaffald destrueres, har de mange dyr og fugle, der dagligt dræbes i trafikken, tilvejebragt nye fødekilder for glenten. En anden væsentlig fødekilde er småpattedyr og fugle, der slås ihjel i forbindelse med skårlægning eller høst af græsmarker, kløver & lucerne fra primo juni måned (Mammen 2000, Nicolai & Mammen 2000).

En omfattende skånsk undersøgelse over 20 år (der sammenfatter mange mindre undersøgelser) viser, at glenten har et bredspektret fødevalg, der måske er det mest varierede blandt de nordeuropæiske rovfugle (Kjellén 1996). I Skåne udgør fuglevildt med 76% langt den største fødegruppe (figur 11). Heraf udgør kragefugle halvdelen svarende til hele 38% af den totale byttemængde. Husskade, gråkrage og råge dominerer i nævnte rækkefølge. Glenten tager navnlig nyudføjne ungfugle af krager og skader, der endnu ikke flyver så godt, men kan også tage unger direkte fra reden (Kjellén 1996, Cramp et al. 1980). De skånske resultater viser, at glenten er en af kragefuglenes værste naturlige fjender. Et andet vigtigt bytteemne i Skåne er vildkaniner, der udgør 34% af pattedyrene (men blot 7% af totalen). Også i andre lande som England og Spanien, hvor vildkaniner lever almindeligt, er de et vigtigt byttedyr

Figur 11. Fødeundersøgelse i Skåne 1976-95 (Kjellén 1996)

(Erik Thomsen)

for glenten (Carter 2001). Fasan og tamhøne udgør i Skåne hhv. 6% og 4% af byttet i ungetiden. Tamhøns formodes især at være fundet som ådsler på møddinger ved gårde (Kjellén 1996).

I regi af nærværende projekt er det lykkedes at supplere de sparsomme danske publicerede fødeundersøgelser (Hansen 1950, Laursen 1993, Rasmussen 1992), med en ganske omfattende ny fødeundersøgelse. Den er udført i Vendsyssel 1992–2002 (J.T. Nielsen pers. medd.). Alle danske undersøgelser omfatter føderester/gylp indsamlet ved redetræet i løbet af ynglesæsonen. Forstyrrelse af fuglene er begrænset til det mindst mulige (alle parrene fik unger på vingerne).

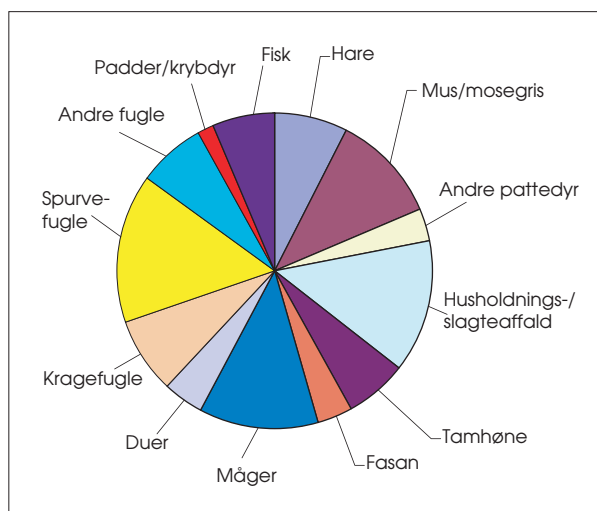
Resultaterne af de danske undersøgelser er sammendraget i figur 12. Da materialet er sparsomt, må man udvise forsigtighed ved tolkningen af figuren. I denne type undersøgelser underrepræsenteres små og nemt fordøjelige fødeemner, som fx småpattedyr, fisk og insekter (Kjellén 1996). Derfor er byttedyr, der efterlader mere langtidsholdbare spor (som fjer og ben fra større fugle og knogler fra større pattedyr), sandsynligvis vægtet for højt i figuren.

De danske undersøgelser viser, at fugle med 60% af bytteemnerne også herhjemme er en vigtig fødegruppe. Andelen af vilde fugle er 50%, mens de sidste 10% udgøres af domesticerede fugle. Pattedyrene udgør med 29% noget mere end i

Skåne. De vildtleverende pattedyr udgør tilsammen 22%. Smånavere (11%) og harer (7,6%) dominerer i det danske materiale. Mus o. lign. er givetvis fanget levende, mens harerne formentlig både er taget som ådsler (fx trafikdræbte eller slået ihjel under skårlægning eller høst) og som killinger. Slagte- og husholdningsaffald (herunder rester af store husdyr) udgør en femtedel af de registrerede bytteemner ved de danske glentereder, hvilket er en markant højere andel end i Skåne. Slagte- eller husholdningsaffald er fundet ved alle danske glentereder, og dominerer især i den flerårige nordjyske fødeundersøgelse. Der er kendskab til, at der her visse år er udlagt føde til et af glenteparrene, og det afspejler sig i resultatet.

Blandt fuglene er hættemågen med 11% den talrigst repræsenterede art blandt byttedyrene og denne mågeart er med en andel på 7% også et vigtigt byttedyr i Skåne. Med en samlet andel på 8% spiller kragefuglene tilsyneladende en noget mindre rolle som fødeemne for danske glenter sammenlignet med i Skåne, hvor kragefuglene som nævnt dominerer.

Tamhøns udgør 6,5% og fasaner 3,6% af de registrerede bytteemner. Disse må, som i Skåne, især formodes at være taget som trafikdræbte, som ådsler på møddinger eller som kyllinger, da glenten normalt ikke vil være i stand til at transportere en voksen fugl til reden.

Figur 12. Sammenlægning af 4 danske fødeundersøgelser 1949-2002 (Hansen 1950, Rasmussen 1992, Laursen 1993. J. T. Nielsen upubl.).

Resultaterne af de danske fødeundersøgelser skal tages med det oven for nævnte forbehold. Men de refererede undersøgelser vurderes ikke desto mindre at give et rimeligt dækkende indtryk af fødens sammensætning her i landet.

Ynglebiologi

De første adulte fugle ankommer til ynglelokaliteterne i begyndelsen af marts, enkelte allerede i slutningen af februar. Førstegangsynglende fugle ankommer dog normalt først i slutningen af marts til starten af april (Jørgensen 1989). Returtrækket til ynglepladserne kan som følge af ugunstigt vejr, uerfarne fugle mv. strække sig frem til begyndelsen af april.

Arten yngler typisk første gang som 2-årig (Newton 1979). Hunnerne starter tidligst. Hanterne yngler som regel første gang som 3- til 4-årige. I England og Skotland er der en håndfuld eksempler på, at de introducerede fugle har ynglet succesfuldt som 1-årige sammen med ældre fugle (Carter 2001). Parret er meget trofast og holder normalt sammen, til den ene fugl dør. Ynglesuccesen vokser med stigende alder gennem de første 3-4 år af fuglens levetid. Der er ingen viden om, hvorvidt produktiviteten aftager som følge af alderdomssvækkelse (Newton 1979).

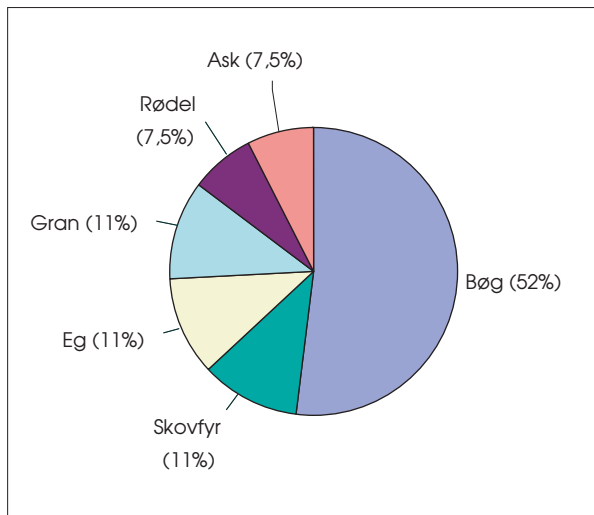
Rede

De erfarne, ældre fugle etablerer redeterritoriet straks efter ankomsten i marts.

Redebygningen finder normalt sted i løbet af marts, og sker over få uger – af og til blot få dage – umiddelbart før æglægningen (Carter 2001). Ofte benyttes en gammel glenterede, eller en gammel rede af musvåge, krage eller ravn. De fleste par har flere reder, som genbruges. Reden er som regel placeret i en stor forgrening øverst i trækrønen.

I denne undersøgelse er registreret redehøjder på mellem 10 og 24 m med 17 m som det hyppigste (tabel 4), hvilket er i overensstemmelse med det generelle mønster (Cramp et al. 1980).

Ældre, højstammede bøgetræer er det mest benyttede redetræ her i landet. 50% af de anvendte redetræer i 2001-02 var således bøg. Herudover benyttedes eg (14%), skovfyr (11%), forskellige

Figur 13a. Fordeling på art af redetræ.

arter af graner (9%) samt ask og rødel (figur 13a). I Tyskland er de hyppigst anvendte redetræer bøg og eg (Ortlieb 1989). Reden består af døde grene/kviste, 30-50 cm lange, og er indvendigt beklædt med græs, urter og uldtotter. Reden "pyn-tes" gerne med papir, plastik mm. Reden er omkring 45-60 cm (max. 100 cm) i diameter og ca. 30

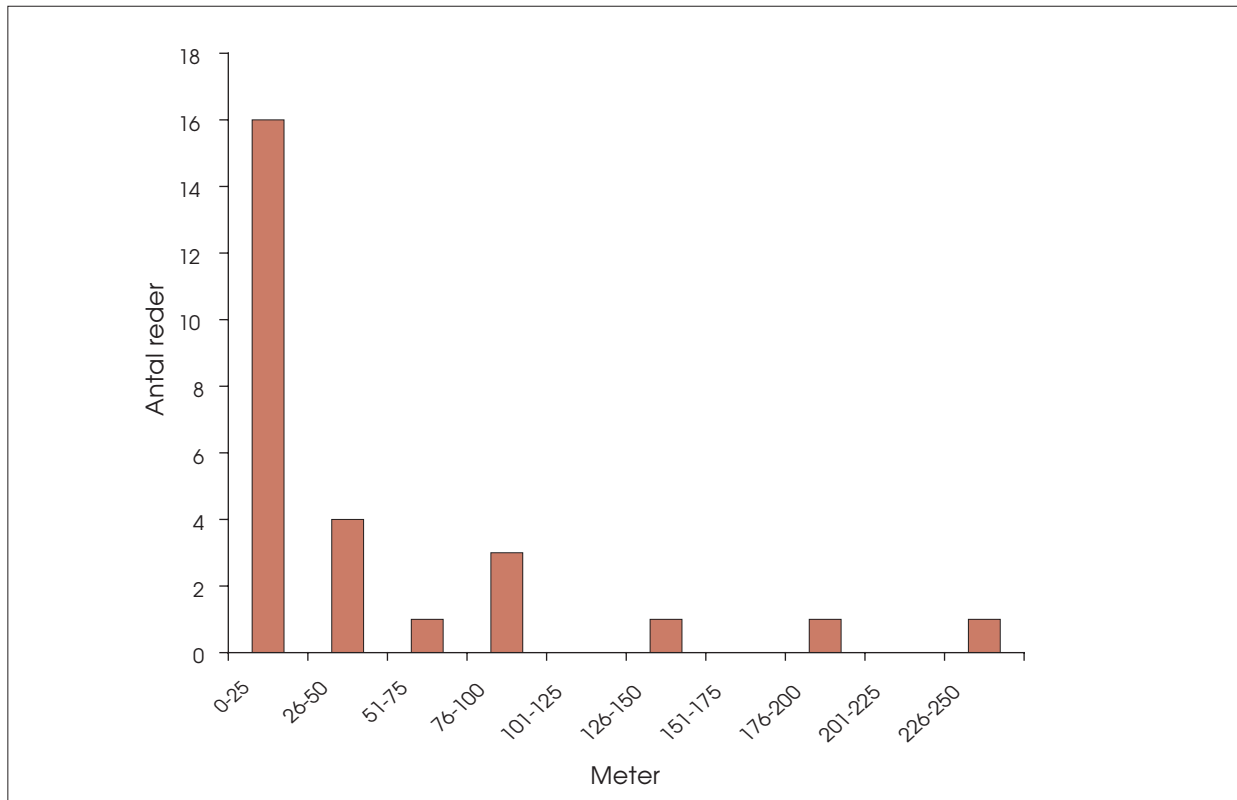
cm høj. Oftest bringer hannen redematerialet til hunnen, som så bygger reden (Cramp et al. 1980).

Glenten vælger ofte en redeplacering tæt på skovbrynet. Af de 29 registrerede reder i 2001-02 var 83% således beliggende inden for 100 m fra skovbrynet. De længste registrerede afstande var 200 hhv. 250 m fra skovbrynet (2 tilfælde) (figur 13b).

Æglægningen

Hovedparten af de danske glentehunner lægger æg medio april. Æglægnings-tidspunktet er især afhængig af fuglenes alder og vejrforholdene. I en dansk undersøgelse rykkede den gennemsnitlige æglægningsdato i perioden 1980 til 1995 en uge frem fra den 20. april til den 13. april. Dette tilskriver forfatteren hunnernes gradvis stigende alder i området (Bomholt 1997). De mest erfarne hunner kan allerede påbegynde æglægningen i slutningen af marts.

Ynglesuccesen er højest i år, hvor æglægningen sker tidligt, mens den er lav i de år, hvor æglægningen (fx. som følge af et koldt forår) starter sent

Figur 13b. Redens afstand til skovbryn.

Typisk glenterede i kronen af høj ask, Sydøstjylland (2002). (Kurt Storgård)

(Mammen & Stubbe 1995). Forsinket æglægning helt frem til primo maj ses hos unge uerfarne par, der yngler første gang, eller par der må lægge om, efter at første ægkuld er gået tabt.

Der lægges normalt 3 (2-5) æg med intervaller på ca. 3 dage. Æggene udruges på 31-32 dage, og de klækker asynkront (Cramp et al. 1980). Klækning vil i Danmark derfor typisk forekomme i perioden medio maj til medio juni.

Ungerne er normalt flyvefærdige i en alder af 48-50 dage. Variationen er dog betydelig og nog-

le unger flyver først ud efter 60-70 dage (Cramp et al. 1980). Ved et ældre lollandsk ynglefund bedømtes ungerne til at være ca. 52 dage, da de var flyvefærdige (Hansen 1950). Glenteungerne forlader dog ofte reden nogle dage, før de er flyvefærdige, og kan observeres på nabogrene til reden (det såkaldte "grenungestadie"). Flyvefærdige unger kan i Danmark observeres i perioden fra primo juli til primo august. Efter udflyvningen fodres ungerne endnu 2-3 uger af begge forældre (Cramp et al. 1980).

Vêlegnet redehabitat for rød glente, Sønderjylland 2001.

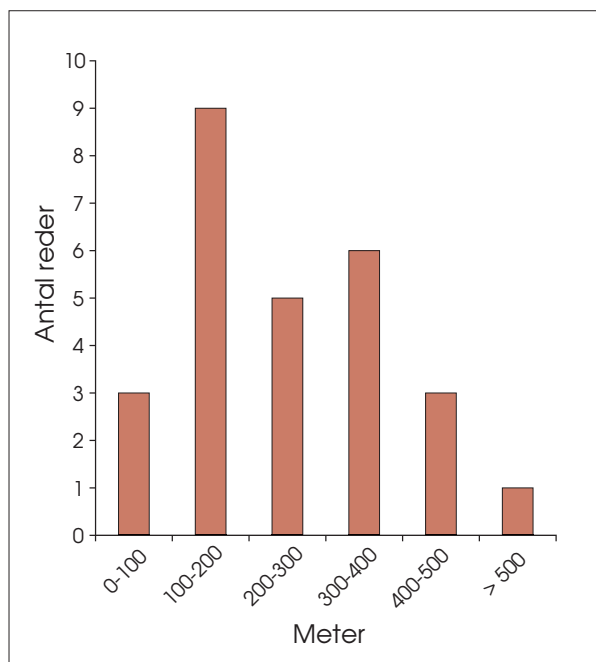
(Knud Fredsøe)

Forstyrrelse

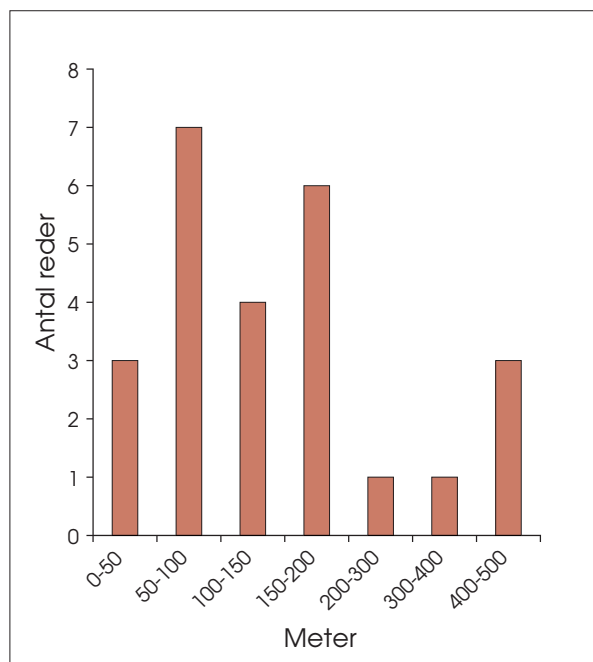
Arten er specielt omkring æglægningstidspunktet og i rugetiden ret følsom over for længerevarende forstyrrelser nær reden. Gennem Per Bomholts og Rovfuglegruppens langvarige overvågning af den sydøstjyske bestand er erfaringen, at forstyrrelse i rugeperioden er blandt de hyppigste årsager til mislykket ynglesucces. Især førstegangsynglende par vil reagere på menneskelig forstyr-

relse ved at forlade reden. Nogle par flytter op til 4-8 km væk fra stedet til en ny ynglelokalitet, hvor de lægger om (Carter 2001, P. Bomholt pers. medd.). Andre opgiver helt at yngle og begynder at strejfe.

Yngleparret i Vestsjælland i 2001 forsvandt fra den rede, fuglene havde påbegyndt rugningen i, efter at selvskovere en hel dag skar brænde op nær reden (G. Hjembæk pers. medd.). En rede vest for Århus (der kun var besat i 2001) blev forladt i ru-

Figur 13c. Redens afstand til nærmeste beboelse.

Figur 13d. Redens afstand til nærmeste skovvej/sti.

getiden, sandsynligvis fordi der udførtes dræningsarbejde umiddelbart op ad redetræet (J. T. Laursen pers. medd.).

Mere erfarne glenter synes til gengæld at kunne vænne sig til lokale beboeres rutineprægede adfærdsmønstre og sædvanligt mark/skovarbejde. To af de registrerede reder lå således blot 100 m fra beboede huse, og begge par yngede succesfuldt både i 2001 og 2002. I 2001 registreredes en rede blot 50 m fra et hus (figur 13c). Dette yngleforsøg mislykkedes dog (årsagen er ikke kendt).

Sparsom færdsel på skovveje og stier synes heller ikke at genere fuglene, så længe besøgende ikke tager længerevarende ophold nær reden. Mange af de 29 registrerede reder i 2001-02 ligger således i kort afstand fra skovveje og stier (figur 13d), men der er ofte tale om en meget begrænset færdsel på lokaliteterne. I 2001 har observatørerne anført ringe eller ingen færdsel ved 82% af rederne og i 2002 ved 72% af rederne (tabel 4.)

Mortalitet og dødsårsager

Røde glenter kan blive relativt gamle. Den ældste, kendte ringmærkede fugl blev 25 år og 8 måneder gammel. Der er i Wales konstateret en gen-

nemsnitlig dødelighed for alle aldersklasser på 17,8% (Cramp et al. 1980).

Myndighederne og DOF har kendskab til i alt 45 glenter (29 sager), der siden 1980 er fundet døde her i landet (tabel 6). Da materialet er baseret på døde glenter, der er fundet mere eller mindre ved en tilfældighed, er der givetvis en del fugle, som aldrig er fundet.

Dødsårsagen kendes for 53% af fuglene, hvoraf 71% er døde af parathionforgiftning, 25% er skudt, mens en enkelt fugl er omkommet som følge af kollision med ledninger. Den seneste registrerede sag med parathionforgiftning er fra 1996. I perioden 1980-1996 er mindst 6 og sandsynligvis hele 9 jyske glentefamilier med store unger omkommet som følge af parathionforgiftning. Det er uklart, om glenterne forgiftes bevidst, eller om glenterne forgiftes efter at de har indtaget parathionpræparerede ådsler, der fx har været tiltænkt ræve, måger eller krager.

Bortset fra i et enkelt tilfælde (Sønderjylland, 1990) er det ikke lykkedes at afsløre, hvem der har stået bag parathionsagerne. Men alle indicier peger på, at der (som i sagen fra Sønderjylland) enten har været tale om en form for "vildtpleje",

Tabel 6. Oversigt over dødfundne røde glenter og deres dødsårsager 1980-2002.

*) 1 fugl fra 1993 overlevede anskydning efter pleje, men ville være omkommet, hvis den ikke var bragt i pleje.

	Fugle	Procent	Sager	Procent
Parathion	17	37,8	6	20,7
Skudt *	6	13,3	6	20,7
Kollision	1	2,2	1	3,4
Ikke undersøgt	21	46,7	16	55,2
I alt	45	100,0	29	100,0

hvor lokale jægere/skytter har ønsket at komme uønskede fugle eller dyr til livs, eller det har været minkfarmere, der på denne måde har bekæmpet fugle, der æder af minkfoderet. Glenter, der er dræbt ved beskydning, har naturligvis været udsat for direkte efterstræbelse. Seneste eksempel herpå er fra Bornholm i 1999, hvor et ynglepar blev nedlagt af en lokal hønseholder.

For 47% af de dødfundne fugle er dødsårsagen ukendt. Det har især været vanskeligt at afklare dødsårsagerne inden for de senere år. Således er der i forbindelse med monitoringen i 2001-02 registreret 5 glenter med ukendt dødsårsag (3 i 2001 og 2 i 2002). 4 af disse fugle blev først fundet, efter at de havde ligget døde så længe, at de af Danmarks Veterinærinstitut vurderedes uegnede til videre undersøgelse.

I sommeren 2001 blev der imidlertid registreret en død glente i en yngleskov nær Hjarup i Vejle Amt. Fuglens organer blev udtaget med henblik på senere analyse. Danmarks Veterinærinstitut anførte i sin journal: "Velnæret glente uden umiddelbart erkendelige tegn på sygdom, men kadaveret var i en tilstand af fremskreden forrådnelse. Det er desværre ikke lykkedes laboratoriet at identificere en relevant samarbejdspartner til at udføre undersøgelser for parathion, efter at vi selv er holdt op med at lave disse fåtallige undersøgelser. Materialet er gemt i fryseren, og når vi får etableret nye undersøgelsesmuligheder vil materialet blive undersøgt for forekomst af organofosfater" (Danmarks Veterinærinstitut, Journ.nr: 73-07256). Imidlertid er denne prøve efterfølgende bortkommet, så analyse alligevel ikke har kunnet foretages, selvom faciliteterne nu er på plads (H. Dietz pers. medd.).

En præcis viden om, hvad årsagerne er til de mange registrerede dødsfald blandt danske glenter, er helt central i forvaltningen af denne truede rovfugl. Med denne viden kan forvaltningstiltagene bedre målrettes. For at sikre den viden og for at motivere feltornitologer til at indbringe dødfundne rovfugle til analyse er det helt afgørende, at der eksisterer et beredskab hos myndighederne, som er i stand til at modtage og håndtere de dødfundne glenter og andre rovfugle. De dødfundne rovfugle bør straks efter, at de er fundet og indleveret, røntgenfotograferes for at afklare, om der er hagl i fuglen, og derefter analyseres for indhold af parathion og rodenticider (som fx bromadiolon). En hurtig offentliggørelse af resultaterne er også vigtig.

Trækforhold, ringmærkning og overvintring

De danske røde glenter er trækfugle og overvintrer formodentlig i Sydvesteuropa, navnlig Spanien. Ifølge oplysninger fra Zoologisk Museums Ringmærkningscentral er der i perioden 1931-1998 ringmærket 145 glenter i Danmark, heraf 142 unger og 3 adulte glenter. Næsten alle er ringmærket i perioden 1983-1998. Mortensen (1906 & 1909) nævner desuden 6 ringmærkede redeunger 1905-06, der ikke indgår i Ringmærkningscentralens database (tabel 7). I 1999-2001 er der ikke ringmærket glenteunger i Danmark. 4 redeunger ringmærket i 2002 (J. T. Nielsen pers. medd.) indgår ikke i statistikken.

I Ringmærkningscentralens database er der registreret 10 genmeldinger af dansk mærkede fugle (7%), heraf 4 udenlandske og 6 indenlandske

Tabel 7. Genfund af danskmærkede røde glenter. Mærkningerne fra 1905-06 stammer fra H.C.C. Mortensens arkiv, mens de øvrige stammer fra Ringmærkningscentralen på Zoologisk Museum i København.

	Land	Stednavn	Alder (kalenderår)	Km	Genfund	Mærket	Mærkningslokalitet
	Spanien	Puente Genil, Andalusien	1	2300	6/11 1905	12/6 1905	"Viborg"
Genfund i udlandet	Norge	Mandal	1	200	2/8 1906	17/6 1906	"Viborg"
	Spanien	Zamora	2	1.911	21/1 1986	15/6 1985	"Vejle Amt"
	Tyskland	Ahrenböck	6	168	29/5 1991	19/6 1984	Christiansfeld
	Belgien	Hainaut	3	665	27/4 1991	9/6 1989	Rødding Skov
	Sverige	Trelleborg	4	258	1/7 1995	16/6 1992	"Nordjyllands Amt"

	Amt	Stednavn	Alder (kalenderår)	Km	Genfund	Mærket	Mærkningslokalitet
	Århus	Søbygaard Sø	1	30	15/8 1906	17/6 1906	"Viborg"
	Sønderjylland	Hoptrup	3	8	11/5 1987	17/6 1985	"Haderslev"
Genfund i Danmark	Fyn	Thurø Rev	1	110	21/8 1990	11/6 1990	"Sønderjyllands Amt"
	Sønderjylland	Sommersted	4	14	20/3 1993	14/6 1990	"Haderslev"
	Sønderjylland	Christiansfeld	4	11	8/10 1996	11/6 1993	Sommersted
	Sønderjylland	Sommersted	4	35	6/8 2001	7/7 1998	Åbenrå (Rise Skov)
	Sønderjylland	Ødsted	4	7	20/9 2001	16/6 1998	Ammitsbøl Skov

(tabel 7). For en trækfugl er det en relativt høj andel af indenlandske genmeldinger. Mortensen (1906) nævner desuden 3 genfund ud af 6 ringmærkede danske unger (2 kuld).

Der er to genmeldinger af danskmærkede fugle fra Spanien. I januar 1986 blev en ungfugl, der var ringmærket som redeunge i Danmark (Sønderjylland), genmeldt fra Zamora i det nordvestlige Spanien, knap 2.000 km fra mærkningsstedet. En ældre genmelding daterer sig helt tilbage til 1905, hvor en ungfugl d. 6. november blev genmeldt som vingeskudt i Andalusien ca. 2.300 km fra mærkningsstedet i Danmark (Mortensen 1906, & 1909).

På returtrækket om foråret er der registreret dansk mærkede glenter i Belgien (665 km fra mærkningsstedet) og Slesvig-Holsten (168 km fra mærkningsstedet). Herudover foreligger der et genfund af en 3-årig fugl, der fandtes død i juli 1995 ved Trelleborg i Sydsverige og et ældre genfund af en ungfugl skudt 2. august 1906 ved Mandal i Norge godt 200 km nordvest for mærkningsstedet (Mortensen 1906). Det må formodes, at den svenske fugl – der var ringmærket som re-

deunge i Nordjylland – senere kan have etableret sig som ynglefugl i Skåne.

De seneste to genmeldinger registreredes i 2001 i forbindelse med det aktuelle projekt, og drejer sig om fugle fundet døde her i landet. Begge fuglene var ringmærket som redeunger i 1998, dog i hver sin rede. Den ene (mærket som redeunge ved Aabenraa) blev fundet død 6. august ved Sommersted i Sønderjylland – 35 km nord for "fødereden". Den anden fugl (mærket i Ammitsbøl Skov ved Egtved) fandtes død 20. september nær Ødsted i Vejle Amt, blot 7 km fra den rede, som fuglen 3 år tidligere var udruget i. Begge fugle blev fundet tæt ved ynglereden fra samme år, og alt tyder på, at begge har udgjort den ene af de gamle fugle i yngleparret.

Der foreligger enkelte genmeldinger af udenlandske fugle i Danmark. En tysk mærket 1-årig fugl (Erfurt, Thüringen) blev i 1991 fundet som kadaver ved Vejle (Zool. Museums Ringmærkningscentral). En af ynglefuglene i et par ved Christiansfeld, der blev fundet skudt i 1983, var

ringmærket som unge i Skåne i 1981 (Jørgensen 1989). Der foreligger endvidere et genfund af en svensk mærket fugl fra Viborg Amt uden nærmere detaljer (Fransson & Petterson 2001). Det be- styrker formodningen om, at den nye danske be- stand er grundlagt af tyske og svenske fugle.

Forårstrækket

Om foråret trækker en mindre del af den syd- svenske glentebestand gennem Østdanmark. For- årstrækket koncentrerer især ved Hellebæk i Nordøstsjælland (50-100 fugle per sæson) samt (visse år) Nordøstdjursland (30-100 fugle per sæ- son) (Lange et al. 2002, Søby & Christensen 2000). Lokalteterne er nok lidt for nordligt pla- ceret i forhold til målet for hovedparten af de syd- svenske glenter, og det er formentlig en af årsa- gerne til, at forårstrækket talmæssigt er væsentlig mindre end efterårstrækket. Ved Skagen, på Øst- møn og på Bornholm (Hammeren) er arten be- tydeligt mere fåtallig på forårstrækket (20-25 fug- le per sæson hvert af disse steder).

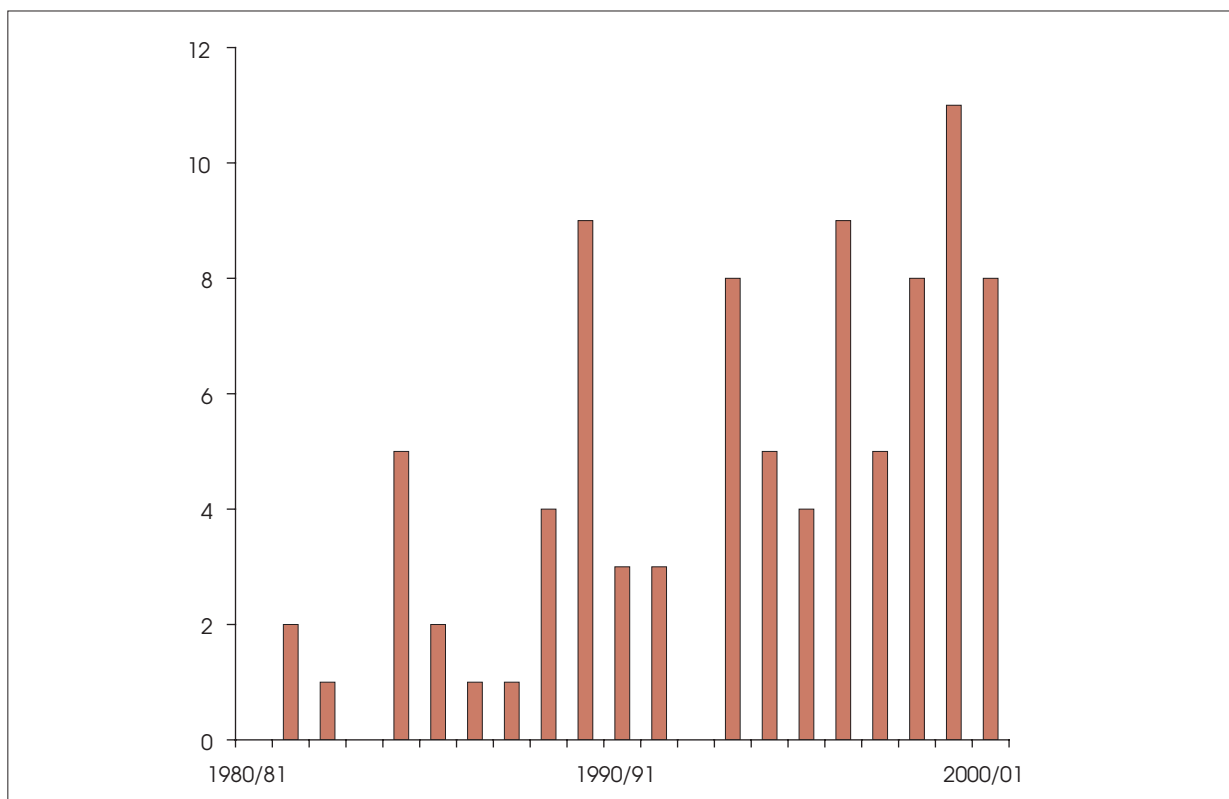
Efterårstrækket

Efterårstrækket indledes med nogle få fugle i be- gyndelsen af august og kulminerer normalt i slut- ningen af september. I oktober ses som nævnt of- te store forekomster ved trækstederne. I novem- ber ebber trækket ud, og de sidste trækfugle ses gerne inden 1. december. Herefter optræder der normalt kun tilfældige strejfgæster.

Efterårstrækket af svenske fugle er markant større end forårstrækket, idet ca. 70% af de sven- ske trækfugle koncentrerer ved Falsterbo (Kjellén 1999 & 1998b). Hovedparten af disse fugle træk- ker ind på Sjælland ved Stevns, hvor op til 755 fugle er talt på en sæson, og hvor dagsmaximum 285 d. 5. oktober 1999 er det hidtil højeste i Dan- mark (Søby & Christensen 2000). Herfra spredes trækfuglene og fordeler sig på de sydøstdanske træksteder som Gedser Odde, Sydlolland, Stigs- næs og Sydlangeland.

Overvintring i Danmark

Tidligere observeredes kun sjældent overvintren- de individer af arten i Danmark. Yngleparret ved

Figur 14. Antal registrerede vinterforekomster (dec.-jan.) af rød glente i Danmark 1980-2000 (data fra DOF's årsrapporter, pu- bliceret af Rapportgruppen).

(Erik Thomsen)

Frederikshavn er dog kendt for, at en eller begge de gamle fugle visse år har overvintret i området. Men de senere år har der været en tendens til et forøget antal vintergæster (figur 14). Der er bl.a. af og til observeret glenter om vinteren nær ynglelokaliteterne i Østjylland og på Sjælland, og meget tyder på, at de lokale ynglefugle nu bliver i længere tid i yngleområderne, end man tidligere har været vant til (Per Bomholt pers. medd.).

De få vinteriagttagelser herhjemme står i mar-

kant kontrast til adfærdsmønsteret hos den sydsvenske bestand, hvor mindst 37% af bestanden overvintrer. I Sydsverige forbliver over halvdelen af de adulte fugle i yngleområderne om vinteren. (Kjellén 1999).

Bortset fra lokaliteten ved Frederikshavn (med 1-2 overvintrende fugle visse år) findes der ingen faste overvintringspladser i Danmark, hvor glenter kan træffes stedfast gennem hele vinteren (som det kendes fra Skåne og andre steder).

9. DISKUSSION

Lav dansk ynglesucces og ungeproduktion

Denne og andre undersøgelser har vist, at ynglesuccesen hos de danske ynglepar af rød glente er blandt de laveste og procentandelen af mislykkede yngleforsøg blandt de højeste i Europa (Bomholt 1997, Sylvén 1983). Problemet med, at kun relativt få unger opnår flyvefærdighed, har eksisteret siden genindvandringen i 1970'erne.

Resultaterne af monitoringen i 2001-02 viser, at reproduktionen desværre fortsat er lav og måske faldende. I 2001 opnåede de sikre ynglepar gennemsnitligt 1,2 flyvefærdig unge, mens der i 2002 blot var 1,0 flyvefærdig unge per rede (hvis mulige ynglepar regnes med i bestanden er tallet endnu lavere, tabel 8). I den sydøstjyske bestand registrerede Bomholt (1997) 1,45 udflyjende unge per ynglepar i 1980-89 og 1,21 udflyjende unge per ynglepar i 1990-95. Her voksede andelen af mislykkede yngleforsøg fra 36% (1980-89) og til 51% (1990-

95). I den aktuelle undersøgelse 2001-02 mislykkedes i gennemsnit 40% af yngleparrene med rede og 52%, når de mulige ynglepar medregnes.

Til sammenligning var der i hele perioden 1977-98 kun gennemsnitligt 19% mislykkede yngleforsøg i Skåne. Her registreredes i perioden 1980-89 gennemsnitligt 1,7 og i 1990-98 1,8 udflyjende unger per ynglepar (Kjellén 1995 & 1999). I Slesvig-Holsten er andelen af mislykkede yngleforsøg midt mellem det danske og det skånske niveau, mens ungeproduktionen er på højde med i Skåne. Også i en række andre nord- og central-europæiske lande er ungeproduktion højere end herhjemme (tabel 8).

Den kraftigt ekspanderende sydsvenske bestand har altså udvist både en højere ungeproduktion og færre mislykkede yngleforsøg end den danske i samme periode.

Tabel 8. Ungeproduktion og procentandel mislykkede yngleforsøg i en række glentebestande.

Region	Periode	Registrerede yngleforsøg	% mislykkede yngleforsøg	Unger per ynglepar	Kilde
Danmark	2001-02	35	40	1,1	Denne undersøgelse
Danmark	1990-95	67	51	1,21	Bomholt (1997)
Danmark	1980-89	53	36	1,45	Bomholt (1997)
Skåne	1990-97	787	18,8	1,8	Kjellén (1998)
Skåne	1980-89	644	16,3	1,7	Kjellén (1995)
Skåne	1977-79	119	-	1,7	Sylvén (1983)
Slesvig-Holsten	2000	49	28	-	Grünkorn (2000)
Slesvig-Holsten	1974-75	51	27	1,7	Looft & Busche (1981)
Tyskland	1995-98	1853	-	1,64	Mammen & Stubbe (2000)
Tyskland	1991-94	2238	-	1,58	Mammen & Stubbe (2000)
Tyskland	1987-90	1692	-	1,84	Mammen & Stubbe (2000)
Sydengland	1992-2000	292	-	2	Carter (2001)
Midtengland	1997-2000	31	-	1,6	Carter (2001)
Nordlige Skotland	1992-2000	153	-	1,9	Carter (2001)
Wales	1991-98	943	-	0,9	Carter & Grice (2000)
Wales	1946-90	1061	-	0,7	Carter & Grice (2000)
Tjekkiet	1993-99	95	-	1,9	L. Schröpfer pers. medd.

Tabel 9. De højproduktive "kernepar" i den danske bestand af rød glente.

Redelokalitet	Amt	Udføjne unger 2001	Udføjne unger 2002	Ynglet siden	Antal år
Sommersted	Sønderjylland	1	1	1989	14
Elling Plantage	Nordjylland	2	3	1990	13
Merringgård Skov	Vejle	2	2	1997	6
Rise Skov	Sønderjylland	3	3	1997	6
Vork Bakker	Vejle	2	1	1999	4

Den lave gennemsnitlige ynglesucces herhjemme hænger bl.a. sammen med, at der kun findes få danske ynglepar, der yngler stabilt på den samme lokalitet gennem mange år. Hovedparten af bestanden består af ustabile par, der ofte kun yngler enkelte år på samme lokalitet, hvor yngleforsøget næsten altid mislykkes, eller det kun lykkes for yngleparret at bringe en enkelt unge på vingerne. Det er de aktuelt 5 "højproduktive par", der udgør kernen i den danske bestand, og som formentlig sikrer rekruttering til bestanden (tabel 9).

Man må formode, at disse "kernepar" lever under velegnede betingelser og i gode ynglehabitater. Der er følgende generelle fællestræk for lokaliteterne, som vurderes at have haft betydning for det langvarige, positive yngleforsøg ved disse reder: Ejeren eller dennes lokale repræsentant (fx tilsynsførende skovfoged) har været orienteret om glenternes tilstedeværelse, og de har været positive. Der forekommer kun begrænset færdsel i redeskoven. Enkelte lokale beboere eller landmænd udviser en særlig positiv interesse for glenteparret og har bl.a. udlagt foder. Måske takket være disse særligt interesserede, er der lokalt stor tolerance overfor glenternes tilstedeværelse, man holder øje med dem og passer på dem. 4 af disse "kernepar" yngler i det gamle sydøstjyske kerneområde, mens et enkelt yngler ved Frederikshavn i Østvendssysel. Ingen af yngleparrene i Århus Amt, på Fyn, Sjælland eller Bornholm lever op til kriteriet. Med hensyn til ynglehabitats sammensætning er der ingen iøjnefaldende ligheder lokaliteterne imellem.

Forfølgelse og forgiftninger

Det er uklart i hvilket omfang den aktuelle danske glentebestand undertrykkes som følge af bekæmpelse her i landet, og undersøgelsen i 2001-02 har ikke kunnet belyse spørgsmålet nærmere. Gennem de seneste årtier er der som tidligere omtalt registreret 12 tilfælde (omfattende 23 fugle), hvor glenter er fundet skudte eller forgiftede (med parathion). Som nævnt er et par røde glenter så sent som i 1999 skudt på Østbornholm, og dette er naturligvis et eksempel på klar, ulovlig bekæmpelse. Episoder med nedskydning af glenter synes dog heldigvis at være for nedadgående.

Med hensyn til forgiftning peger indiciene desværre på, at der stadig forekommer forgiftning af glenter mange steder i landet. Vi har imidlertid ikke tilstrækkelig viden om omfanget af forgiftningssager, bl.a. fordi Danmarks Veterinærinstitut i år 2000 nedlagde sit giftningslaboratorium, hvilket markant forringede mulighederne for at få opklaret dødsårsagerne for de 5 dødfundne glenter i 2001-02. Ifølge oplysninger fra Danmarks Veterinærinstitut var de fleste af fuglene dog fundet efter så lang tid, at de var uegnede til nærmere undersøgelse. Med hensyn til ældre, registrerede parathionforgiftede glenter er det uklart om giften har været udlagt med det formål at komme glenten til livs, eller om giften har været tiltænkt andre dyr eller fugle.

Det seneste dokumenterede tilfælde af parathionforgiftning er fra 1996, hvor en glentefamilie med 3 unger omkom på en lokalitet ved Limfjorden i Nordjylland. Det er imidlertid påfaldende så mange glenter, der gennem de senere år er fundet døde nær redelokaliteterne, men uden at dødsårs-

sagen har kunnet fastslås. De registrerede 5 døde glenter i forbindelse med de sidste to års undersøgelse er alle fundet på ynglelokaliteter. Alle var adulte fugle (de to ringmærkede 3-årige fugle må betegnes som værende i deres bedste alder), og dødsfaldene er alle indtruffet om sommeren.

Det forekommer lidet sandsynligt, at disse glenter er døde af naturlige årsager. Efterstræbelser er en mulighed, men fuglene kan også være døde som følge af sekundærforgiftning efter indtagelsen af ådsler eller svækkede dyr, der har indtaget (eller været præpareret med) muse/rottegift. De nye antiblodkoagulerende midler, der er blevet meget udbredte inden for de seneste 15 år, har i udenlandske undersøgelser vist sig at kunne optages i rovfugle og ugler (Carter 2001). Vi kender ikke problemets omfang herhjemme, for det har aldrig været en del af veterinærmyndighedernes procedure at teste dødfundne vilde fugle for disse stoffer. Det er på den baggrund uheldigt, at en organprøve fra en glente, der i sommeren 2001 blev fundet død, og som var så intakt, at giftanalyser kunne være foretaget, desværre er gået tabt på Danmarks Veterinærinstitut.

Glenten kan især tænkes at blive udsat for rodenticider (gnavergifte), hvis midlerne anvendes bredspektret ved gårde, nyplantninger i skove og vildtudsætningspladser, og hvis de forgiftede mus og rotter mv. efterlades nemt tilgængeligt på møddinger, lossepladser eller ude i naturen. Glenten er som følge af sin levevis særlig udsat, fordi dyr, der er svækkede eller døde efter indtagelse af rodenticider, er oplagte mål for arten. For at kunne opdage eventuelle sideeffekter af de nye antiblodkoagulerende midler er det derfor vigtigt, at dødfundne glenter (og gerne andre rovfugle/ugler) analyseres for indhold af disse gifte (Carter & Grice 2000).

Konflikter med vildtudsætning og hønsehold

I gamle dage var glenten kendt som en "hønse-" og især som en "kyllingetyv" (Brøndegaard 1985). Det var sikkert et af motiverne for at bekæmpe arten dengang. Og som det omtalte eksempel fra Bornholm viser, er det tilsyneladende den dag i

dag et motiv for at bekæmpe glenten nogle steder. Fritgående høns holdes dog ikke længere i nær det samme omfang, som i 1800-tallet. I vore dage er høns og kyllinger for det meste kun tilgængelige for glenten, hvis selvdøde individer smides på møddinger o. lign.

Såvel de langvarige skånske undersøgelser, som de langt færre danske viser, at fasaner og tamhøns tilsammen udgør en tiendedel af glentens bytte. Også i Skåne mener man, at hønsefuglene overvejende er taget som ådsler (Kjellén 1995). Det kan dog ikke udelukkes, at der visse steder kan opstå (kortvarige) konflikter mellem en massiv udsætning af fasanekyllinger i juli måned og lokale glenter, der opdager denne pludseligt tilgængelige fødekilde. Der er dog ikke kendskab til eksempler på noget sådant. Men alene risikoen kan måske være tilstrækkeligt motiv til, at nogle skytter eller jægere vil kunne finde på at bekæmpe røde glenter i deres jagtdistrikter. I en nylig dansk undersøgelse er der således påvist en sammenhæng mellem tiltagende fasanudsætning og forøget ulovlig bekæmpelse af duehøge i Nordjylland (Drachmann og Nielsen 2001).

I undersøgelsen i 2001-02 var 81% af rederne placeret i skove uden fasanudsætning, mens fasanudsætning konstateredes i 5 redeskove (tabel 4). Denne fordeling skyldes måske, at glenterne har mere fred til at yngle, hvis der ikke er fasanudsætning i redeskoven. Det kan tilføjes, at der var ynglesucces i 3 af rederne på lokaliteterne med fasanudsætning, og at der alle disse steder er en god kontakt med skovejerne og jagtvæsenet.

Bukkejagt er tilsyneladende ikke så problematisk for glenterne, idet denne jagtform, der finder sted i yngletiden mellem 16. maj og 15. juli, registreredes i 76% af redeskovene (tabel 4). I nogle af redeskovene var der opsat skydetårne meget tæt ved rederne.

Ny tilbagegang og bekæmpelse i Sydeuropa

Efter et par årtier med fremgang i den europæiske glentebestand er der i 1990'erne meldt om tilbagegang flere steder, heriblandt i Tyskland, Frankrig og Spanien. I Tyskland er bestanden re-

duceret med 25% fra 1994 til 1997, hvorefter bestanden har stabiliseret sig på det lavere niveau. Tilbagegangen er her især blevet tilskrevet faldende reproduktion som følge af fødemangel forårsaget af ændrede driftsforhold i landbruget efter den tyske genforening (Mammen 2000, Mammen & Stubbe 2000).

I Spanien – der huser den næststørste europæiske bestand – er glenten gået markant tilbage i 1990'erne som følge af voksende illegal bekæmpelse. Her bekæmper jægere i stigende omfang rovfugle ved udlægning af forgiftede ådsler og ved beskydning. I perioden 1990–2000 registreredes der således 408 giftdræbte glenter, hvilket gør arten til den næsthøjest, giftdræbte rovfugl (Viñuela & Villafuente in press). I visse egne af Spanien er rød glente nu reduceret med op til 50% som følge af bekæmpelse. Spanske jægere ser glenten og andre rovfugle som en trussel mod deres jagtinteresser, idet tilbagegang i bestande af kaniner og rødhøne efter deres mening skyldes rovfugle.

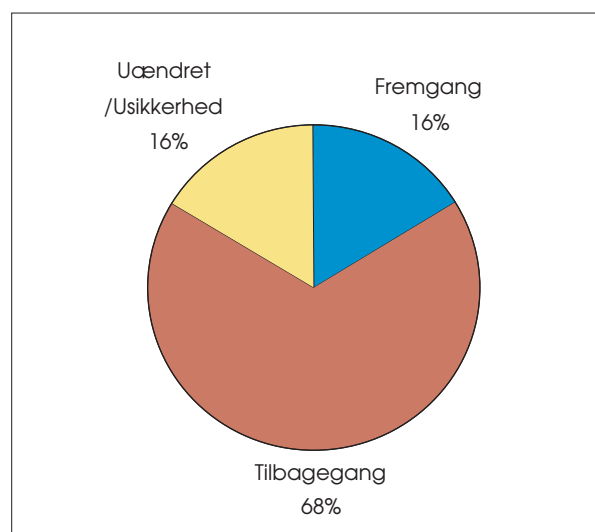
Bekæmpelsen af glenter i Spanien rammer både den lokale ynglebestand og overvintrende nord- og centraleuropæiske bestande. Viñuela & Villafuente (in press) estimerer, at der årligt skydes flere tusinde glenter ved kollektive overnatningspladser om vinteren i Spanien, og på bare et år fandtes 17 giftdræbte glenter, der var ringmærket som redeunger i Tyskland. Forfatterne vurderer på den baggrund, at illegal bekæmpelse af rød glente i Spanien kan være den mest betydningsfulde dødsårsag for arten i Europa, og ligeledes har ansvaret for en væsentlig del af de senere års tyske tilbagegang. En forøget dødelighed i vinterkvarteret kan ligeledes spille en rolle for den danske bestand.

I nabolandet Portugal er arten ligeledes i tilbagegang som følge af bekæmpelse. En analyse af 19 dødfundne portugisiske glenter i 1998–2000 afslørede, at 57% var dræbt ved beskydning eller forgiftning (SPEA in press). Den portugisiske ynglebestand er reduceret fra 100–120 par i midten af 1980'erne til kun 25–40 par i år 2000 (H. Costa pers. medd.). I det nordøstlige Frankrig, der rummer to tredjedele af den franske bestand, er flere regionale bestande reduceret med 50–85% i

1990'erne, og lokalt er arten helt forsvundet fra betydelige områder (J.M. Thiollay pers. medd.). Den franske tilbagegang er sat i forbindelse med bredspektret bekæmpelse af mus i enge/græsmarker ved hjælp musegiften bromadiolon, der har resulteret i hundredvis af døde fugle, navnlig rød glente (Anonym 2002). Denne i Frankrig legale bekæmpelsesmetode vinder stadig større indpas.

Selvom den britiske bestand nu er i langsom vækst takket være et omfattende beskyttelsesprogram og genudsætninger, forsinkes ekspansionen af illegal bekæmpelse, forgiftning og sekundærforgiftning med rodenticider. Det er estimeret, at hele 90 skotske og 70 engelske glenter er blevet dræbt ved illegal forgiftning siden reintroduktionen i 1989 (I. Carter pers. medd.). I en nylig undersøgelse er det påvist, at 65% af 29 dødfundne glenter fra England og Skotland indeholdt rester af musegifte (Carter 2001). Alene i 1998–99 registreredes 8 døde glenter, der indeholdt rester af rodenticider, og mindst 3–4 af fuglene vurderedes at være døde som følge af forgiftningen (Anonym 2000).

Den tiltagende bekæmpelse af glenter i Spanien er bekymrende, såvel for den danske som for den nordeuropæiske bestand i det hele taget, da gemeldinger af bl.a. tyske, svenske og danske glenter viser, at hovedparten overvintrer her. Det er vur-

Figur 15. Verdensbestanden opdelt på populationer i fremgang, i tilbagegang og hvor status er uændret eller usikker.

deret, at 60.000 glenter overvintrer i Spanien (Hirreldo et al. 1995, refereret i Kostrzewa & Speer 2001). Hertil kommer så en stigende risiko for sekundærforgiftning med rodenticider i Frankrig på trækket mellem yngleområderne og vinterkvarteret. Det er samtidig påfaldende, at de to største nationale bestande, der har udvist markant fremgang i det seneste årti – nemlig den sydsvenske og den britiske – begge er karakteriseret ved, at alle eller næsten alle de adulte fugle overvintrer i yngleområderne.

Hvor mange glenter er der plads til i Danmark?

Som bl.a. britiske undersøgelser viser, trives den røde glente ganske godt i et åbent, moderne landbrugslandskab med spredte småskove som det danske (Carter & Grice 2000). Bestanden af ynglende røde glenter er imidlertid langt højere i nabolande som Skåne, Tyskland og England, hvor ynglebiotopen minder om herhjemme. På den baggrund og sammenholdt med, at arten først i 1800-tallet var blandt landets talrigeste rovfugle, må glentens aktuelle danske bestandsniveau betegnes som værende uforholdsmæssigt lavt.

Der er i perioden 1977–2002 registreret ca. 35 forskellige glenteterritorier i Sydøstjylland (2.000 km²), hvoraf omkring halvdelen har været besat samtidigt i de bedste år (P. Bomholt pers. medd.). Det må på den baggrund antages, at der mindst er potentiale til 35–40 ynglepar i dette område. Omregnet på landsplan med udgangspunkt i de 19.000 km² af Danmarks areal, der er velegnet som yngleområde for arten, giver det en potentiel

bestand på 300–400 par. Jørgensen (1998) har skønnet, at den danske ynglebestand af rød glente burde kunne være i størrelsesordenen mindst 500 par.

Som en forklaring på det meget lave danske bestandsniveau har det bl.a. været fremført, at rovfugle som rørhøg og musvåge, der i en vis udstrækning kan optræde som fødekonkurrenter til glenten (Carter 2001), har indtaget den røde glentes økologiske niche i dennes fravær. Disse to rovfuglearter, der nu begge forekommer almindeligt i Østdanmark – musvågen dog talrigest – er begge tiltaget markant de seneste 25 år (Jørgensen 1998, Grell 1998). Der er dog ikke meget, der tyder på, at væksten i disse rovfuglebestande ‘undertrykker’ ynglebestanden af rød glente gennem interspecifik konkurrence.

Hvis vi sammenligner med Skåne, hvor glentebestanden som anført har udviklet sig langt kraftigere end herhjemme, er såvel rørhøge- som musvågebestanden også her vokset markant, og Skåne rummer nu betydelige bestande af alle 3 rovfuglearter (Svensson et al. 1999). I Skåne er bestanden af rørhøg eksempelvis vokset med 73%, fra 70 par i 1979 og til 260 par i 1995 (Kjellén 1995). Og det er i den samme periode, at væksten i den skånske glentebestand har været størst (Kjellén 1998a). I Skåne er tætheden af musvåger ca. dobbelt så stor som herhjemme, mens tætheden af glenter er 16 gange så stor som i Danmark (tabel 10). Tætheden af rørhøg er noget højere på Øerne end i Skåne, men er i Skåne dobbelt så høj som i Danmark som helhed.

Tabel 10. Oversigt over antal og tæthed af ynglepar af rød glente *Milvus milvus*, rørhøg *Circus aeruginosus* og musvåge *Buteo buteo* i Danmark og Skåne.

Referencer: Jørgensen (1998), Jørgensen (1989), Kjellén (1995b), Kjellén pers. medd., Svensson et al. (1999), Skånes Turistråd (www.tellus.no/skaane/), Denne undersøgelse.

	Areal i km ²	Antal ynglepar			Par per 100 km ²		
		Rød Glente	Rørhøg	Musvåge	Rød Glente	Rørhøg	Musvåge
Skåne	11027	900	260	3000	8,16	2,36	27,21
Øerne inkl. Bornholm	13337	3	500	2275	0,02	3,75	17,05
Danmark total	43006	20	650	6000	0,05	1,51	13,95

10. KONKLUSION

- Resultaterne af de seneste to års intensive monitoring viser, at den danske ynglebestand af rød glente er reduceret med 25% fra 25–30 par i begyndelsen af 1990'erne til nu kun 17–22 ynglepar. Værst har udviklingen været på Sjælland, hvor arten slet ikke registreredes ynglende i 2002, men bestanden er også reduceret i det sydøstjyske kerneområde.
- Den danske glentebestand er uforholdsmæssig lav, der bør kunne yngle mindst 300–500 par i den danske natur.
- En høj andel af mislykkede yngleforsøg i den danske glentebestand medfører en ringe reproduktion målt ved antallet af udføjne unger per ynglepar.
- Overdødelighed blandt de adulte, yngledygtige glenter spiller sandsynligvis også en betydelig rolle for artens manglende succes.
- Der er registreret mindst 45 døde glenter i Danmark siden 1980. De fleste af fuglene med kendt dødsårsag er døde af parathionforgiftning, og den næsthøypigste dødsårsag er beskydning. For hovedparten af fuglene er dødsårsagen dog ukendt.
- I forbindelse med monitoringen i 2001–02 er der fundet 5 døde glenter tæt ved deres ynglereder. Det forekommer ikke sandsynligt, at disse fugle er døde af "naturlige årsager". Fuglene kan i stedet for være omkommet som følge af bekæmpelse, af forgiftning eller af sekundærforgiftning.
- Voksenedeligheden kan også være påvirket af ulovlig bekæmpelse i vinterkvarteret i Spanien og Portugal, der har været tiltagende siden 1990. Nye rapporter estimerer at tusindvis af glenter nu skydes i Spanien i vinterhalvåret, eller forgiftes med giftpræparerede, udlagte ådsler.
- Fra udlandet kendes der i bl.a. Storbritannien og Frankrig eksempler på, at glenter er omkommet ved sekundærforgiftning efter indtagelse af musegiften bromadiolon, der også anvendes til muse/rottebekæmpelse i betydeligt omfang herhjemme. Vi ved ikke om denne gift udgør et miljøproblem her i landet, da døde glenter og andre døde rovfugle aldrig er testet for, om de har indeholdt stoffet.
- Der er i undersøgelsen i 2001–02 (i overensstemmelse med tidligere erfaringer) registreret eksempler på, at forstyrrelser kan spille en væsentlig rolle, når yngleforsøg opgives i rugetiden. Det er imidlertid vanskeligt at kvantificere omfanget på det foreliggende grundlag.
- Formodninger om at det er mangelfulde fødemuligheder og interspecifik konkurrence med andre rovfuglearter der begrænser bestanden her i landet forekommer ikke sandsynlig. I andre lande med et landskab og et landbrug, der minder om det danske, og som huser store rovfuglebestande, er tætheden af glenter markant højere – når beskyttelsen fungerer.
- Den danske stat er via sin tiltræden af EU's fuglebeskyttelsesdirektiv forpligtet til at udpege beskyttelsesområder for rød glente og sikre artens bevarelse inden for disse områder. Men Miljøministeriet og skiftende regeringer har endnu aldrig udpeget beskyttelsesområder for rød glente, og har i øvrigt heller ikke på anden vis taget særlige initiativer til en forbedret forvaltning af denne sårbare ynglefugl.

II. ENGLISH SUMMARY

ACTION PLAN FOR THE RED KITE *MILVUS MILVUS* IN DENMARK

The formerly extensive Danish population of Red Kites was much reduced after 1870 due to persecution and the species disappeared completely around 1910. In 1922 legal protection of the Red Kite was introduced. Recolonisation took place in the beginning of the 1970's – a few years after all birds of prey were fully protected. Very slowly, the population rose to 25–30 breeding pairs in the beginning of the 1990's (figure 2). However a few years' later, monitoring data suggested a decline.

Therefore Dansk Ornitologisk Forening, Bird-Life-Denmark (DOF), decided to conduct a field study in Denmark aiming at locating all the nests, in order to gather data about breeding success, threats and habitat needs. This fieldwork took place in 2001–02.

The obtained breeding results were as follows: (2001/2002): 17/18 recorded nests, 10/11 successful pairs, 20/18 fledged young's and 7/7 failed pairs without breeding success. 4/5 possible breeding pairs without nests were also recorded (table 3). All together 29 different nesting sites were recorded in the 2-year study period (table 4).

Compared to other neighbouring Kite populations, the Danish production of young's per breeding pair (average 1.1) is lower and the percentage of failed breeding attempts (average 40%) higher (table 8). 5 adult Red Kites were recorded dead in the breeding areas during the monitoring period. The cause of death is not known. Between 1976 and 2002 a total of 45 dead kites has been reported in Denmark. Of 24 examined birds, 17 died due to parathion poisoning, 6 were shot, while 1 died of collision with power lines (table 6). In recent years the number of kites with unknown causes of death

has seen an increase. Based on the results of this study DOF proposes an action plan to raise the protection level of the Red Kite in Denmark. Among the actions are the initiatives mentioned below.

Despite the fact that the Red Kite is an Annex-I species in the Birds Directive, the Danish government has not designated special protected areas for this species as required by the directive. In the action plan, DOF requests the Danish Ministry of the Environment to designate 5 significant core areas identified by DOF in the field study as special protected areas for the Red Kite. DOF also appeals to the Danish government that the issue concerning the illegal persecution of Red Kites in Spain, Portugal & France is to be raised at top-EU level. Among the other proposed actions are: an effective ban on the possession of parathion, the establishment of an effective veterinary procedure for analysing dead kites – the latter includes analysing the dead birds for residues of rodenticides. Finally to introduce legal restrictions on the use of rodenticides in the nature. Furthermore DOF proposes to start winter-feeding of the Red Kites in an attempt to attract more adult birds to stay in Denmark. The idea is inspired by the fact that the resident populations of Red Kites in southern Sweden and in the United Kingdom both rank among the most thriving European populations and subsequently belongs to the few that are still increasing. By having more native adult birds staying in Denmark, we hope to diminish adult mortality.

In order to follow the effects of the actions and the population development as such, monitoring of the Danish Red Kite population should be continued.

I 2. REFERENCER

- Anonym (2002): Red Kites poisoned in France. *Birding World* 13: 214.
- Anonym (2000): Red Kites and rodenticides. *British Birds* 93: 410.
- Berndt, R., B. Koop & B. Struwe-Juhl (2002): *Vogelwelt Schleswig-Holsteins Band 5: Brutvogelatlas*. Wachholtz Verlag.
- Blair, M. & W.J.M. Hagemeyer (1997): *The EBCC Atlas of European Breeding birds – Their distribution and abundance*. T & AD Poyser.
- Bomholt, P. (1980): Oversigt over Rød Glentes *Milvus milvus* yngleforekomster i Danmark i 1976-1979. *Dansk Ornit. Foren. Tidssk.* 74: 76-77.
- Bomholt, P. (1997): Bestanden af Rød Glente *Milvus milvus* i et censusområde i det sydøstlige Jylland, 1980-1995. *Dansk Ornit. Foren. Tidssk.* 91: 53-58.
- Brøndegaard, V.J. (1985): *Folk & fauna*, bd. 2. Dansk etnozoologi. Rosenkilde & Bagger.
- Carter, I. (2001): *The Red Kite*. Arlequin Press, Essex. 187 s.
- Carter, I & P. Grice (2000): *Studies of re-established Red Kites in England*.
- Cramp, S. et al. (1980): *Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Volume II, Hawks to Bustards*.
- Drachmann, J. & J. T. Nielsen (2002): Danske Duehøges populationsøkologi og forvaltning. Faglig rapport fra DMU, nr. 398. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Dybbro, T. (1976): De danske ynglefugles udbredelse. Dansk Ornitologisk Forening.
- Fransson, T. & J. Petterson (2001): *Svensk Ringmärkningsatlas. Volym 1, Lommar – rovfåglar*. Naturhistoriska riksmuseet & Sveriges Ornitologiska Förening.
- Génsbøl, B. (1973): *Bornholms Fugle*. Herluf Andersens Forlag.
- Glutz von Blotzheim, Urs N., K.M. Bauer & E. Bezzel (1971): *Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 4 Falconiformes*. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- Grünkorn, T. (2000): *Untersuchung zum Brutbestand und Bruterfolg des Rotmilans in Schleswig-Holstein im Jahr 2000*. Ministeriums für Umwelt, Natur und Forsten Schleswig-Holstein.
- Grell, M. B. (1998): *Fuglenes Danmark*. G.E.C. GAD & Dansk Ornitologisk Forening.
- Hansen, L. (1950): Rød Glente (*Milvus m. milvus* (L.)) atter ynglefugl i Danmark. *Dansk Ornit. Foren. Tidssk.* 44: 5-15.
- Heath, M., C. Borggreve & N. Peet (2000): *European Bird Populations. Estimates and trends*. BirdLife International & European Bird Census Council.
- Jensen, F. P. (1995): EF-fuglebeskyttelsesområder og Ramsarområder. Udgivet af Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen. 273 sider.
- Jørgensen, H. E. (1989): *Danmarks rovfugle – en statusoversigt*. Frederikshus.
- Jørgensen, H. E. (1995): Rødlistede fugle i Storstrøms Amt 1995. Natur- og Plankontoret 1995.
- Jørgensen, H. E. (1998): Status for de danske rovfuglebestande. *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 92: 299-306.
- Jørgensen, H. E. (2000): Ynglende rovfugle i Storstrøms Amt. Storstrøms Amt, Teknik & Miljøafdelingen.
- Jørgensen, H. E. (2002a): Ynglende rovfugle i Storstrøms Amt 2002. Storstrøms Amt, Teknik & Miljøafdelingen.
- Jørgensen, H. E. (2002b): Rødlistede fugle i Storstrøms Amt 2001. Storstrøms Amt, Teknik & Miljøafdelingen.
- Laursen, J. T. (2001): Rød Glente i Århus Amt – Status 1979-2001. *Rovfuglegruppen. Rapport til DOF*.
- Laursen, J. T. (1993): Ynglefund af Rød Glente. *Gejrfuglen* 29: 27-29.
- Kjellén, N. (1994): Gladan – en rovfågel på fremmarch i Sverige. *Vår Fågelvärld* 53: 6-19.
- Kjellén, N. (1995): Brun Kjärrhök – En fremgangsrik art enligt riksinventeringen 1995. *Vår Fågelvärld* 55: 6-15.
- Kjellén, N. (1996): Projekt Glada – Årsrapport 1995. *Anser* 35: 17-25.
- Kjellén, N. (1998a): Gladan i Sverige. *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 92: 347-353.
- Kjellén, N. (1998b): Annual variation in numbers, age and sex ratios among migrating raptors at Falsterbo, Sweden from 1986-1995. *J. Ornithol.* 139: 157-171.

- Kjellén, N. (1999): Projekt Glada – Årsrapport 1998. Anser 38: 85–89.
- Kjærboelling, N. (1852): Danmarks Fugle. København.
- Kostrzewa, A. & G. Speer (2001): Greifvögel in Deutschland. Bestand, Situation, Schutz. 2. udg. Wiebelsheim.
- Looft, V. & G. Busche (1981): Vogelwelt Schleswig-Holsteins, Band 2: Greifvögel. Karl Wachholtz Verlag Neumünster.
- Mammen, U. (2000): Bestandsabnahme beim Rotmilan *Milvus milvus* von 1994 bis 1997 in Deutschland. Ornithologische Mitteilungen Vol 52: 4–13.
- Mammen, U. & M. Stubbe (2000): Zur lage der Greifvögel und Eulen in Deutschland von 1995 bis 1998. Vogelwelt 121: 207–215
- Mammen, U. & M. Stubbe (1995): Alterseinschätzung und Brutbeginn des Rotmilans (*Milvus milvus*). Vogel und Umwelt, Sonderheft: 91–98.
- Mortensen, H.C.C. (1909): Nogle danske rovfugles kuld-størrelse. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 4: 33–43.
- Mortensen, H.C.C. (1906): Ringfugle. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 1: 144–155.
- Newton, I. (1979): Population Ecology of Raptors.
- Nicolai, B. (1995): Bestand und bestandsentwicklung des Rotmilans (*Milvus milvus*) in Ostdeutschlands. Vogel und Umwelt, Band 8: 7–10.
- Nicolai, B. & U. Mammen (2000): Der Rotmilan – ein ganz besonderer Greifvogel. Der Falke 47: 5–12.
- Ogilvie, M. et al. (2001): Rare breeding birds in United Kingdom in 1999. British Birds 94: 344–381.
- Ogilvie, M. et al. (1994): Rare breeding birds in United Kingdom in 1991. British Birds 87: 366–393.
- Ortlieb, R. (1989): Der Rotmilan. Die Neue Brehm-Bücherei, bd. 532. Magdeburg.
- Palm, B. (1986): Danmarks Ynglefugle 1801–1899, bd. I.
- Palm, B. (1988a): Danmarks Ynglefugle 1801–1899, bd. III.
- Palm, B. (1988b): Svingningerne i ynglefuglenes forekomst. Danmarks Ynglefugl bd. IV.
- Rasmussen, A. M. (1992): Uddrag af et glentepars fødevalg. Søravnen 1992, nr. 4: 9–10.
- Rasmussen, J. F. (1999): Birds of Danish SPA's. Trends in occurrence. Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen. 119 sider.
- Sharrock, J.T.R. et al. (1975): Rare breeding birds in United Kingdom in 1973. British Birds 68: 5–23.
- Schiøler, E. Lehn (1931): Danmarks fugle. Bind III, Rovfugle (Falconiformes). Gyldendal, København.
- SPEA (in press): Study and conservation of the red kite in Portugal. Sociedade Portuguesa Para o estudo das Aves (SPEA) 2002.
- Spencer R. et al. (1990): Rare breeding birds in United Kingdom in 1988. British Birds 83: 353–390.
- Svensson, S., M. Svensson & M. Tjernberg (1999): Svensk Fågelatlas. Sveriges Ornitologiske Förening. Vår Fågelvärld, supplement nr 31.
- Sylvén, M. (1976): Projekt Glada – en presentation. Vår Fågelvärld 35: 307–310.
- Sylvén, M. (1983): Projekt Glada – verksamhetsrapport för perioden 1981–82. Vår Fågelvärld 42: 106–114.
- Viñuela, J. & R. Villafuente in press: Predators and rabbits in Spain: a key conflict for European raptor conservation.
- Wind, P. (upubl.): Manual for rødlistning af plante- og dyrearter i Danmark, 1. udgave. Danmarks Miljøundersøgelser.